

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

ALS NOSTRES LLEGIDORS

PER causes completament independents de la voluntat dels redactors d'aquest BUTLLETÍ, ha sigut interrompuda per una temporada la publicació del mateix. Desaparegudes ja dites causes, i normalitzada l'actuació dels individus que componen actualment la Comissió Redactora de la nostra publicació, ens proposem fer-la sortir d'avui en avant amb tota puntualitat i donar a la mateixa una major amplitut i varietat, segurs que no'ns ha de mancar la cooperació valuosa i desinteressada de tots els nostres benivolguts consocis.

Barcelona, 18 desembre 1913.

La Comissió Redactora:

TIMOTEU COLOMINAS

JULI SOLER I SANTALÓ

EDUARD VIDAL I RIBA

Notes d'alguns monuments de la Garrotxa i l'Alt Empordà *

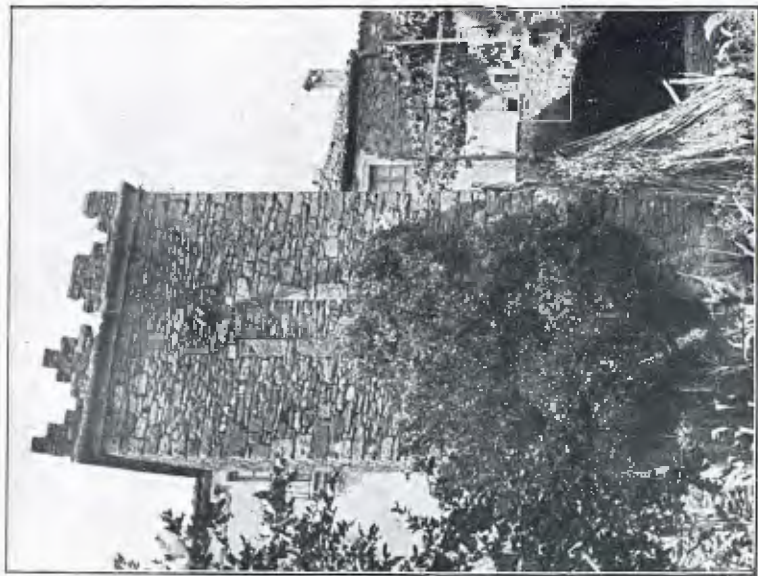

BANYOLES
CAPITELL DE LA PRIMITIVA COL·LEGIATA

HE pogut recollir, com a fruit de diferents excursions fetes per dites encontrades de la Garrotxa i l'Alt Empordà, alguns datos i fotografies que van ésser presentats al Primer Concurs d'Arquitectura organitzat en el nostre CENTRE; i avui, relligant-los, els exposaré en les planes d'aquest BUTLLETÍ perquè puguin servir, si són aprofitables, als que, a més de tenir un gran amor a les coses de la nostra terra, tinguin, pels molts estudis fets, més mèrits per escriure un conciciós treball monogràfic sobre les mateixes.

Dels monuments de Banyoles, descrits ja en aquestes planes pel nostre consoci D. Feliu Duràn en son treball *Una visita a les poblacions de Banyoles, Porqueres, Besalú i Serinyà*, publicat en el número 208 d'aquest BUTLLETÍ, i sobre'ls quals ja igualment D. Pelegrí Casades i Gramatxes havia publicat un notabilíssim treball en el volum VIII de les *Memories de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques*, poc ne direm i exposarem, ja que'ns remetem a lo en ells publicat, presentant solament una torre encara existent prop de la Casa de la Vila, abans Casa Almoïna, que prové segura-

* Treball premiat en el primer Concurs d'Arquitectura del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

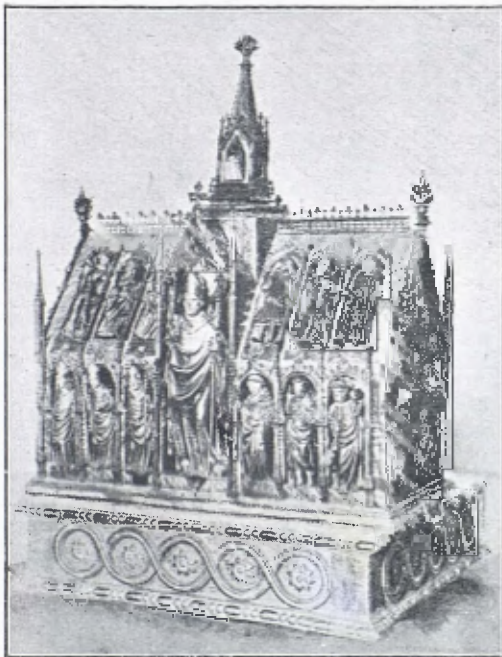
BANYOLES : TORRE

BANYOLES : RETAULE

ment de quan en l'edat mitjana Banyoles estava murallada, segons indica en Pere Alsius en son *Ensaig històric sobre la vila de Banyoles*.

Del monestir de Sant Esteve, un dels més antics de Catalunya, ja se'n té notícies des dels començos del segle IX, i en 822 té suficient organització per acudir a l'emperador Ludovic *el Piadós* pregant-li que confirmi les terres adquirides, essent confirmada llur plena im-

BANYOLES : ARQUETA DE SANT MARTIRIÀ

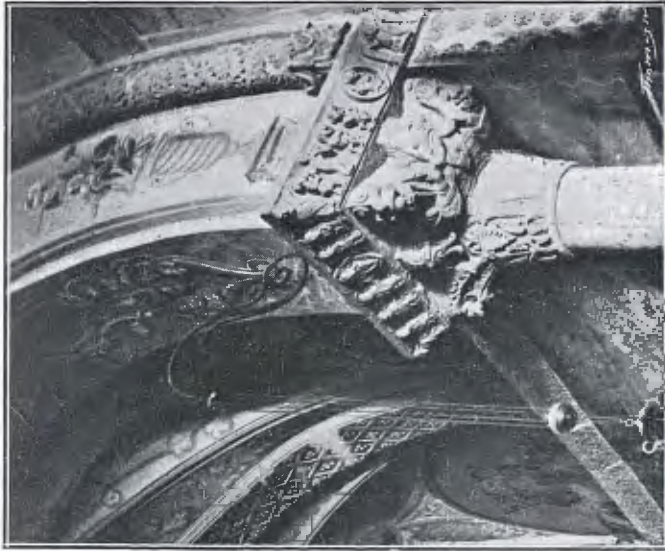
unitat per son successor Carles en 866, i descrita n'és sa història, en 1139, en un document del comte Ramón Berenguer IV, el qual fan constar els Srs. Puig i Cadafalch, Falguera i Goday en llur obra *L'Arquitectura romànica a Catalunya*.

L'església, consagrada en 889, se torna a consagrar en 957 per haver sigut cremada pels pagans, parlant l'acta de consagració d'una església construïda, dels paraments a la coberta, de calç i pedra treballada. L'església fou reedificada i altre cop consagrada en

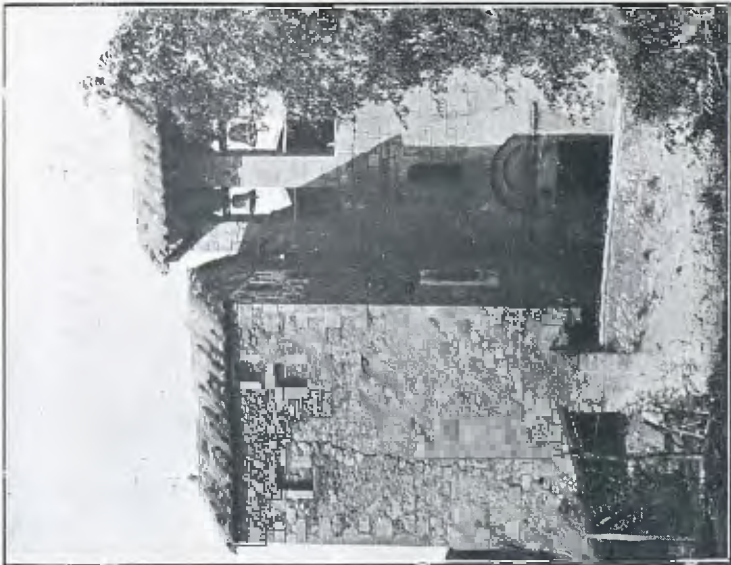
1086, i arrunada pels terratrèmols de 1428. Moltes foren les esglésies sotmeses a obediència monàstica del monestir de Sant Esteve, segons pot veure's en les notabilíssimes *Notícies històriques* del Sr. Monsalvatje (vol. XIV).

Avui encara es veuen, formant part de l'actual fàbrica, restes del mur lateral del costat de l'Evangeli, el frontó amb arcuacions del transcepte i el basament del campanar.

La portalada i el campanar semblen correspondre al segle XV. A conseqüència de les guerres d'últims del XVII i la de Successió, se reconstruí de nou; admirant-s'hi encara avui un dels pocs claustrs del Renaixement. La planta en son estat actual consta en l'obra

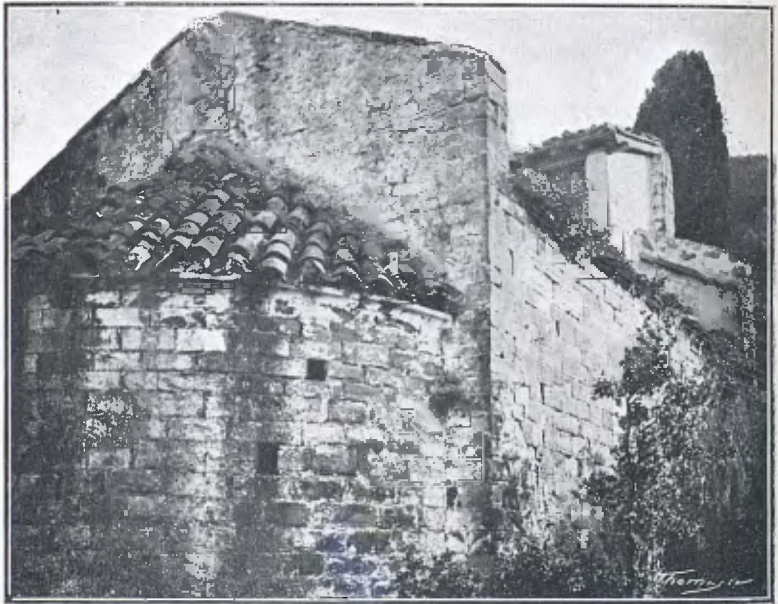
PORQUERES

USALL

del Dr. Barraquer *Las Casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX.*

Vaig trobar, en mig d'un recó de pedres, un capitell romànic, que tant goig devia fer per lo ben acondicionat que'l deixí després de fotografiar-lo, que als pocs mesos, en 1912, desaparegué junt amb

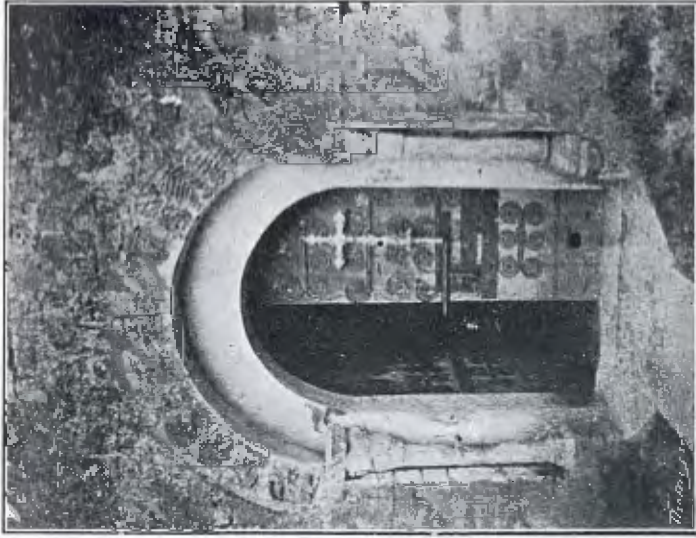

MARLANT

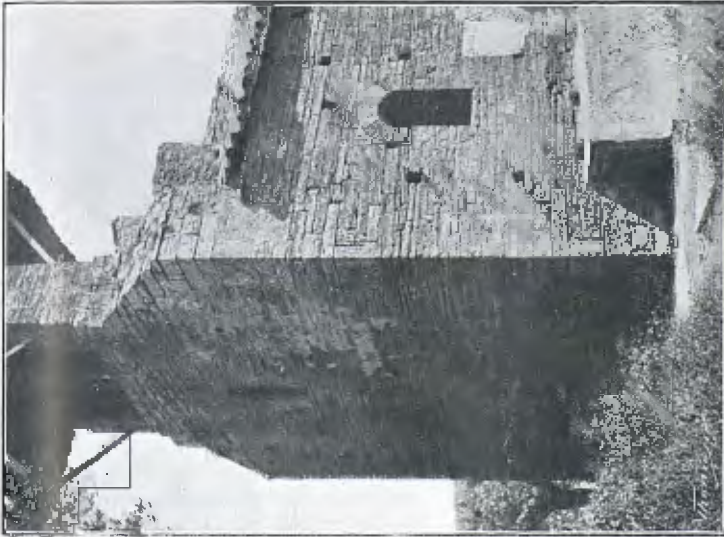
altres objectes, amb consentiment de la Casa Missió que té establerta el bisbat de Girona en dit monestir.

Conserva's encara en el mateix la formosa arqueta gòtica de Sant Martirià, que sols és exposada al públic per la festa del 24 d'octubre. A l'altar de la Concepció es conserva també l'interessant retable de Sant Antoni Abat, que reproduim en part i les figures del qual són correctíssimes.

De l'església de Santa María de Porqueres, sotmesa al monestir de Banyoles i consagrada en 1182, deixem igualment (pels motius ja exposats) de publicar-ne la portada, i en presentem tant sols algún detall interessant, com són els capitells de l'arc triomfal. La planta

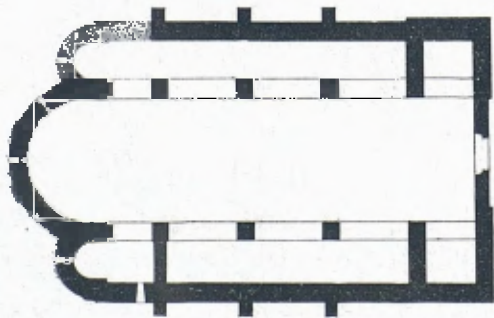

SANT JULIÀ DE CORTS

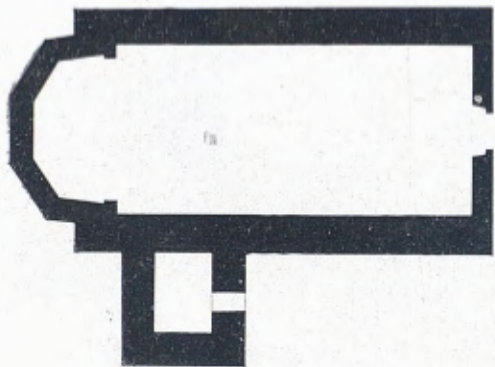

SANT ANDREU DE MATA

PLANTES

SANT MIQUEL DE CAMPMAJOR

SANT PERE I SANT FELIU
DE FONTCOBERTA

SANT MIQUEL DE CAMPMAJOR

SANT VICENÇ DE CAMÓS

és d'una nau, i ha sigut publicada ja per Lampérez en sa *Historia de la Arquitectura cristiana española en la edad media*. Ens parla també de Santa Maria de Porqueres el Vescomte de Palazuelos,

l'any 1891, en un treball presentat al Certamen Literari de Girona.

Fontcoberta

De les esglésies dels voltants de Banyoles, parlarem, entre altres, de Sant Quirse i Sant Julià de Marlant i Sant Cristòfol d'Usall, possessions del monestir de Sant Esteve de Banyoles segons la butlla del papa Urbà II. Agregades avui al municipi de Porqueres, són, totes dues, petites esglésies romàniques d'una nau, essent de carreus els paraments.

Sant Julià de Corts, agregada al municipi de Cornellà, de començos del segle XI, té una

interessant portada, en una de les dovelles de la qual, entre altres motius decoratius d'una simplicitat barbra, se veu la figura d'una Majestat. L'església actual té adossada una petita nau gòtica.

Sant Andreu de Mata. — Unida a la de Corts (districte municipal de Porqueres), té la portalada, que és senzilla, disposada al costat; els carreus dels murs són molt allargats, i presenta una espadanya amb una gran coberta, molt comú a l'encontrada. És una de les més primitives esglésies que s'hi troben.

SANTA QUITERIA DE CAMPMAJOR

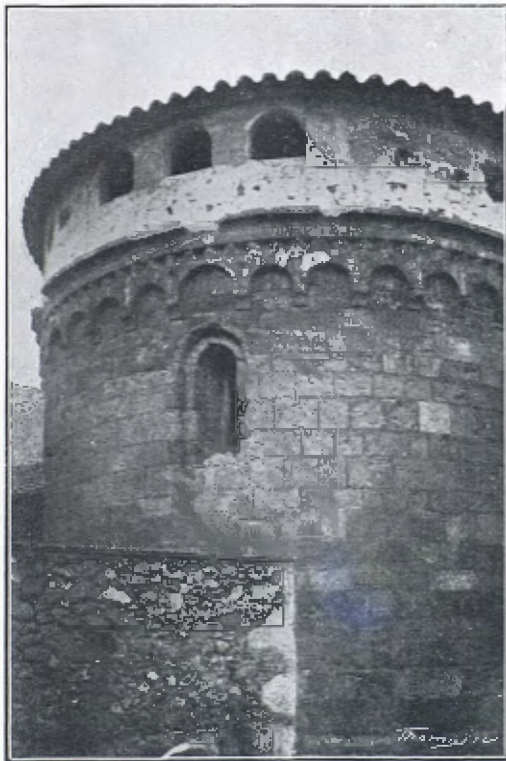
BORGONYÁ

Sant Vicenç de Camós. — La primitiva església devia ésser dels començos del segle XI, puix el Sr. Monsalvatje cita, en 1058, la restitució d'aquesta església per la comtesa Ermesindis a Berenguer, bisbe de Girona. Son interior és gòtic, i d'un sepulcre adossat a la fatxada ja no és possible llegir-ne la làpida. Dita parroquia té una

ermita dedicada a Santa Teresa.

La parroquia de Santa Maria de Camós, avui independent, si gué transformada completament, en 1907, per l'arquitecte senyor Bosch, de Girona; entrant-se avui a l'església per on abans devia haver-hi els absis i no conservant-se quasi res de la primitiva.

La capelleta de Santa Maria de Camós conservava en 1912 un retaule Renaixement, i està del tot abandonada en l'actualitat.

SERINYÀ

una original disposició d'arcuacions, en la fatxada principal, damunt la porta, que és d'època no gaire llunyana.

Sant Joan de Borgonyà. — Existia ja aquesta parroquia en 1130 segons donació feta per en Berenguer de béns situats en aquesta parroquia. També és d'una nau, estant bastant ben conservat l'absis.

Sant Miquel de Campmajor (municipi i parroquia del mateix

nom). — L'esglesia és romànica, de tres naus, conservant sols dos dels absis. On hi havia el tercer avui hi ha la sagristia, i el rest de l'esglesia està bastant transformat. Exteriorment, per contrarrestar l'empenta concentrada de les actuals voltes, s'adossaren uns pilars a manera de contraforts. En la fatxada de mig-jorn encara es conserven unes arcuacions de la primitiva esglesia.

L'esglesia de Sant Martí de Campmajor és rural. Agregada a Sant Miquel, se'n té coneixement des de començos del segle XI, i era possessió de Sant Esteve de Banyoles. En ella es troba l'ermita de Santa Quiteria, advocada contra la rabia, degut a lo qual, la porta d'entrada oberta avui en l'absis, està materialment forrada de ferredures. S'hi veu perfetament la superposició de dos temples.

Sant Andreu de Serinyà. — Formós exemplar de l'arquitectura romànica és l'esglesia parroquial, que té una sola nau. La senzillesa de la portada és la mostra que segueixen les demés de l'encontrada: solament tres arcs en degradació i sense cap escultura. La fatxada és tota de pedra picada, amb un bonic finestral i un caracteristic campanar, la coberta del qual va transformar-se. No la reproduim per haver ja sigut publicada. L'absis, on avui s'ha sobreposat un altre cos, ve coronat per la cornisa apoiada sobre una filada de carreus petits, posats per punta, i aquesta sobre les típiques arcuacions que'l volten. Conserva encara l'esglesia una formosa creu professional.

(Acabarà.)

(Clixés i plantes de l'autor.)

J. DOMENECH MANSANA

EL CANÇONER DEL CALIC

RECOLLIT I ORDENAT PER MN. J. SERRA I VILARÓ

(Continuació)

EN JOAN FREIXA

Natural só de Vallcebre
i a Vallcebre em só criat.
Per nom me'n dic Joan Freixa,
que, amb raó em queixo,
sempre só estat desditxat.

La gent diuen que jo em queixo:
no'm queixo sense raó:
me n'és causa una donzella,

hermosa i bella,
robadora del meu cor.

Jo de dia encara passo
sols ne puga treballar.
Quan ne ve l'hora de l'àpat
me'n poso a taula:
no'n puc beure ni menjar.

Cada nit jo la somnió.
De prompte n'estic despert:
trec el cap a la finestra
(xò és cada vespre):
sempre em sembla que la veig.

Vostron pare i vostra mare
molt ditxosos deuen ser:
tenen les roses a casa
acolorades:
les van a collir al roser.

Vostron pare n'és la rosa,
vostra mare és lo rosè,
i vós sou la púncelleta
gracioseta
que algún dia us colliré.

De la vostra cabellera,
qui en pogués tení un cabell!
A Madrid l'enviaría,
'moreta mia,
per fer-ne un present al rei.

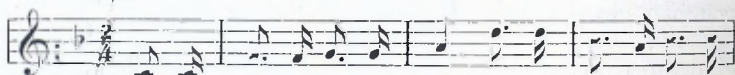
Vostron pare i vostra mare
ara s'han deixat de dir
que la vostra cabellera,
hermosa i bella,
no's pentina per a mi.

Si es pentina, que's pentino:
mai se pogués pentinà.
Si no és una serà una altra:
de la flor alta,
de minyones prou n'hi ha.

Cinc variants d'aquesta bella cançó publica el Sr. Milà i Fontanals (núm. 382).

EL PASTOR DE LA CORTADA

Molt viu

U - na can - çó vui can - tar (no hi ha molt que s'és dic -

ta - da) d'un fa - drí i u - na mi - nyo - na que es - tàn a la Cor -

ta - da. Lu - la - la - ra, lu - la - lai, lu - la - la - ra, lu - la - la - ra.

Una cançó vui cantar
(no hi ha molt que s'és dictada)
d'un fadrí i una minyona
que estan a la Cortada.

Lulalara, lulalai,
lulalara, lulalara.

El fadrí n'era pastor;
la minyona n'és criada:
se n'han portat voluntat
i el pastor la n'ha enganyada.
Quan això fou descobert
el pastor fou a montanya:
n'han llogat quatre agutzils

per anar-l'en a buscà'l.
 En pujant a Espinavet
 ja les gordes n'encontraren,
 i allà els varen preguntar
 quina ordenança portaven.
 — Anem a agafà el pastor
 a les montanyes més altes. —
 Més avall del coll del Pal
 trobaren a càl Cabanes.
 — Déu lo gord, el majoral.
 — Déu vos gord, els camarades.
 Qui us havia de mirar
 per 'queixes altes montanyes?
 Aneu a buscà els pastors
 sinó en terres regalades.
 — Aquí us venim a buscar
 amb llicència de vostre amo,
 que diu que heveu de baixar

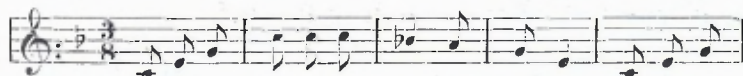
fins abaix de la plana,
 que diu que us heu de casar
 vós amb la seva criada.
 — Som al déu de juliol:
 no és hora de baixà, encara:
 la plana no baixaré
 que la ramada no hi baixa. —
 El moço dels agutzils
 ja parla per garrotar-lo.
 — Arrera, arrera, agutzil:
 si no, et dono punyalada.
 Pistola tinc al sarró:
 tres bales hi tinc posades.
 — Lo millor que podem fer
 tornem's-en baix a la plana.
 Minyona no's pot casar?...
 Que s'estigui descasada.

Es la cançó *de l'Alabau*, a la tonada de la qual, recollida per en Moiera, en Massó i Torrents va posar-li la lletra *Plany*.

(V. Guasch i Capmany amb el nom de *L'Alabau*, i Milà [número 434].)

EL ROSSINYOL

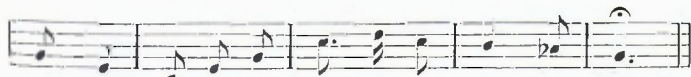
Viu

El ros-si - nyol, a la pri - ma - ve - ra, can-ta i s'a -

le-grai fa el niu tot sol : si en fa el ni - uet dalt d'u - na

bran - ca al - ta i pen - jan - ta, no l'hau qui vol.

El rossinyol,
 a la primavera,
 canta i s'alegra
 i fa el niu tot sol:

si en fa el niuet
 dalt d'una branca
 alta i penjanta,
 no l'hau qui vol.

El rossinyol,
si en té vuit pessetes,
són trenta rals:
tot-hom ho pot dí.
Ell se'n va a veure
la seva amoreta
un sant diumenge,
de bon dematí.

Ai! Con jo hi vinc,
minyona, a ta casa,
el meu cor balla
d'alegre que està;
però con ve
la despedida,
tot me trastorno,
tot és penà.

Per aquesta cançó vegi's el Sr. Milà i Fontanals (núm. 572). El Calic sols sabia aquest troç.

LA MORT I EL CAVALLER

Andantet

Un dia, es-tant so-mi - an-do, l'a-mor als bra-ços te -
ní - a. Veig ve - nir u - na se - nyo-ra molt tris - tai des-co-lo -
ri - da, molt tris - tai des-co-lo - ri - da.

Un dia, estant *somiando*,
l'amor als braços tenia.
Veig venir una senyora
molt trista i descolorida.
— Per on heu entrat, senyora?
Per on heu entrat, *querida*?
— Jo no'n só *querida*, no:
só la mort que Déu t'envia.
— Jo li demano a la mort
que'm doni un dia per viure,
per confessà i combregar
i anà a veure l'amor mia.
— Un dia no pot pas ser:
jo una hora te donaria. —
Me'n vaig pels carrers cridant
per veure si l'encontraria.

Jo li en truco a la porta:
— Baixa a obrir, *querida* mia,
que la mort a mi em rodeja:
potsè aquí no'm trobaria.
— No *puede ser, caballero*,
perquè jo m'espantaria:
ja te'n tiraré els cordons:
puja per la *ventanilla*. —
Tenint aqueixes raons
la mort se li apareixia.
— *Vamos, vamos, caballero*,
que la hora ja és finida. —
Ja es prenen *mano* per *mano*
i se'n van per un *camino*.
En troben un ermità
que portava santa vida:

— ¿Me dirieu, l'ermità
que porteu tant santa vida,
a l'home que viu d'amores

quin consell li donarfeu?
— L'home que viu d'amores
té l'ànima *perdida*.

Amb notables variants, se troba en en Pelai Briz (vol. IV, pàgina 233) i Milà (núm. 240).

EL CARBONER

Les nines de Puimorens
si se'n van a passejà
per un bosc enllà
roses collint.

Si tu vas amoradeta
tornaràs amoredau.

Quan són per un bosc enllà
la nit les pren.

Troben un carbonerot:
carbó fa ell.

— Carboner, bon carboner:
anit si ens acollireu.

— La barraca n'és petita
que no hi cabrem.

— Carboner, bon carboner:

ja et pagarem:
no amb plata i or,
que no'n portem.

— Diable de carboner!
que ets innocent!
— M'estim més un dineret
que nines cent.

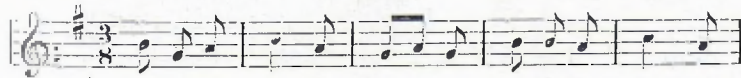
— El carbó que tu faràs
mal foc el crem,
i la cendra del carbó
s'emporti el vent!

Ell n'agafa els esclopets
i els instruments:
se'n va adalt d'un serradet
a aturà els vents.

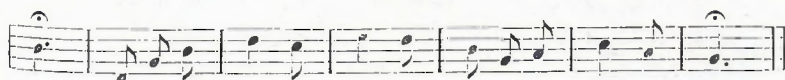
Aquesta cançó ja és publicada pels Srs. Milà, Briz, Gay i Bosch; mes en aquesta hi ha alguna variant. El troç de l'immoral oferta no volgué cantar-lo el Calic.

PRINCIPI DE SETMANA

Viu

Prin-ci-pi de set-ma-ra me'n-po-so a fes-te-

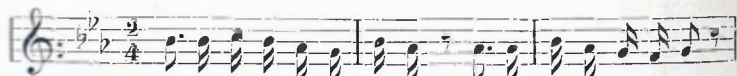
jar : d'u-na gen-til mi-nyo-na me'n vaige-na-mo-rar.

Principi de setmana
 me'n poso a festejar:
 d'una gentil minyona
 me'n vaig enamorar.
 Al cap dels quinze dies
 les joies li'n vaig dar:
 al cap dels altres quinze
 ja me les va tornar.
 — Si tu em tornes les joies
 jo vui saber per què.
 — M'han dit que erets repropí,
 que amb tu ningú hi vol re.
 — Repropí o no repropí,
 minyona, què hi faràs?
 Tu me n'has dat paraula:
 ara ja et tinc al llaç.
 De casar-te amb un altre
 jo bé te'n puc privar:

t'acusaré a la curia:
 no't deixaré casar.
 — Si m'acuses a la curia
 ja sé com ho faré:
 primer me'n faré monja
 que amb tu no'm casaré.
 — Abans de fer-te monja,
 mira, pensa-t'hi bé
 la vida de la monja
 quina vida pot sé.
 T'hauràs d'estar tancada:
 no't podràs divertir
 sinó un xic amb les altres,
 que t'hi faràn florir.
 — Ara me'n penedeixo,
 de tot lo que't só dit;
 i ara, per més fineses,
 seràs lo meu marit.

La primera part de l'argument d'aquesta cançó és ben igual a la núm. 393 d'en Milà i Fontanals, mes ben diversa en lo restant. No obstant, és ben pareguda a la que publica el mestre Bosch en el seu *Folk-lore musical* (pàg. 21).

MARIAGNETA

Andantet

— Quan jo n'e-ra pe-ti - te - ta en-ra - o-na-va amb tot-hom,

amb ca-pe-llans i fra-res i gent de tot bon nom : a - ra que soc gran-

de-ta no tinc res per men-jar. — A - deu, Ma-ri - ag - ne - ta, que'l

bri-llonet va en-ga - nyar!

— Quan jo n'era petiteta
enraonava amb tot-hom,
amb capellans i frares
i gent de tot bon nom:
ara que soc grandeta
no tinc res per menjar.—

Adeu, Mariagneta,
que'l brillo et va enganyar!

— Quan jo casà em volia
tu no'm vares volguè:
ara que tu em pendries
jo no hi vui saber re.
Ara que tu em pendries
no tinc re per menjar.—

Adeu, etc.

Ara en festeja un altre
que fa de cistellè:
fa coves i paneres,
que l'aiga no s'hi té.

Ella pensa casar-s'hi
(així m'ho varen dir)
perquè li porta vimes
i canyes per teixir.

— Con jo te'n festejava
n'érets un ric pagès,
i ara que soc casada
m'han dit que no tens res.
Ara que soc casada
no tinc re per menjar.—

Adeu, etc.

Una matinadeta
la toca del peuet:
— Fes-te ençà, Mariagneta.
Acosta't, que fa fret. —
Al comptes d'acostar-se
ella se'n va apartant.

Adeu, etc.

BANZIM, BANZAM

Andantet

A - quí baix, a vo - ra'l mar... ban-zim, ban-zam, de la ter-ra de l'e-

ram, de la re-ca-ta-pa - tam... a la vo - ra de l'a -

re-na... sí, sí, en un jar - dí... a la vo - ra de l'a - re - na...

Aquí baix, a vora'l mar...
banzim, banzam,
de la terra de l'eram,
de la recatapa tam...

a la vora de l'arena...
sí, sí, en un jardí...
a la vora de l'arena...
si n'hi ha un enrajolat

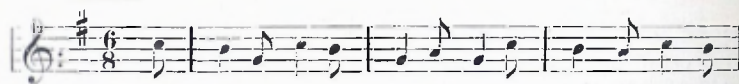
de rajoles de València.
 Al mig de l'enrajolat
 si n'hi ha una capelleta:
 si n'hi havia un frare blanc
 confessant una donzella.
 Al primer mot que li diu:
 — Donzella: sabeu el credo?
 — Sí, per cert, lo frare blanc:
 sé el credo i molt més del credo.—
 Al segon mot que li diu:

— Donzella: volem ser meva?
 — No pot ser, mon frare blanc:
 set anys ha que só promesa:
 só promesa amb un soldat
 de la vora de València.
 Passarem la mar volant
 sens tocar de peus a terra.
 Els mariners que'ns vouràn
 de prompte pararán vela.

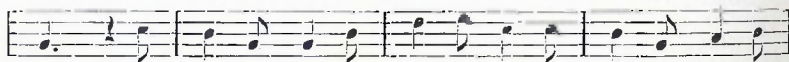
D'aquesta cançó sols n'he vistos publicats sis versos per en Milà i Fontanals (núm. 463). Sé, per referències, que en Serra i Boldú l'ha publicada; mes no l'he vista.

LA PEPA DE NIUBÓ

Moderat

Per tots els quins fes - te-gen vui dic - tà u - na can -

çó. No us in - fun - deu amb ni - nes ni els por - teu fa - ci -

ó. For - tu - na i ma - la es - tre - lla: que a - for - tu - nat só jo!

Per tots els quins festegen
 vui dictà una cançó.
 No us infundeu amb nines
 ni els porteu fació.

Fortuna i mala estrella:
 que afortunat só jo!

De quatre que'n festejo
 totes m'han dit que no,
 sinó és la pobre Pepa,
 que'm porta fació.
 Mes, si ella me'n porta,

molta més li en duc jo.
 El dissabte de Pasqua
 me'n determini jo
 d'anà a passar vetllada
 a casa de l'amò.
 Quan truco a la porta
 ja la veig al balcó.
 — Puja, puja, Esidro.
 'Sidro, no tingues pô.
 Tots són al llit que dormen:
 tots dormen sinó jo. —
 Son pare se'ls escolta
 detràs, amb un bastó.

Li en dóna garrotada:
li fa caure el carpó:
an ella tres o quatre
per sobre del gipó.
— No me'n daràs més, Pepa;
no me'n daràs més, no;
no pas de malvasía,
granatxa amb lo porró. —

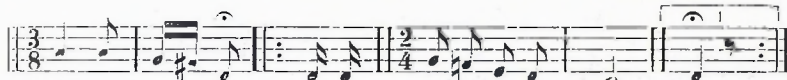
Per les festes de Pasqua
molt trist estava jo.
La meva mare em deia:
— Esidro: què és això? —
— Me n'han casat la Pepa,
la Pepa de Niubó:
m'ha dat, per malvasía,
vinagre del més bo.

QUAN VÀREM SER A L'EMPORDÀ

Andantet

Quan và - rem sè a l'Em-por - dà en fe - ia un bon

clar de llu - na: ens và - rem po-sà a can - tà.

tá... ai de la nit!... a ca - sa d'u-na mi - nyo - na. Ai de la nit!

Quan vàrem sè a l'Empordà
en feia un bon clar de lluna:
ens vàrem posà a cantà
a casa d'una minyona.

Ai de la nit!
Ai de la nit, que tant poc dura!
Ai de la nit!

La minyona ho ha sentit:

ella n'ha cixit en finestra:
— ¿Qui són, aqueixos senyors
que van en aqueixes hores?
— Nosaltres no som senyors,
que som jovent de ventura. —
Qui la pogués alcançar
en una cambra ben fosca!
no hi hagués manyans al món!
les claus ne fossen perdudes!

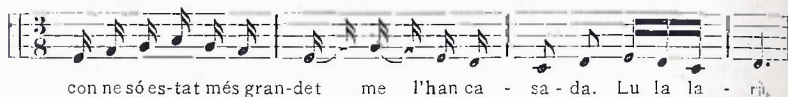
Aquesta lletra deu ésser un troç mal arreglat de l'*Arrepentimiento tardío*, que publica en Milà i Fontanals (núm. 291).

LA POLLA BLANCA

Viu

Quan jo n'e - ra pe - ti - tet jo en fes - te - ja - va:

Molt viu

con ne só es-tat més gran-det me l'han ca - sa - da. Lu la la - rà,

Menys

lu la la-rà, lu la - ra, lu la lu la - rà.

Quan jo n'era petit
jo en festejava:
con ne só estat més grandet
me l'han casada.

Lulalarà, lulalarà,
lulara, lulalularà.

Me l'han dada a un gabaig,
malagonyada!
Ell s'hagués trencat el coll
passant l'Espanya!
Les nines de Quclicón
renten bugada:
no ho fa pas la mia amor,

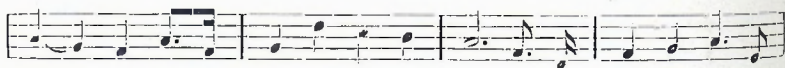
que no'n va a l'aiga.
No la veig ni en balcó
ni en ventana.
Jo me'n pujo escala amunt,
com els de casa.
La trobo a vora del foc
que's pentinava:
la pinteta n'era d'or,
l'anel de plata.
Ja li poso la mà al coll
per més aimar-la.
Me'n vaig a casa un barber
per fer més planta,
per veure con sortirà
la polla blanca.

Més incompleta publica aquesta cançó en Guasch (núm. 48).

QUAN JO N'ERA PETITET

Andantet

Quan jo n'e-ra pe-ti - tet, que n'e-ra un jo-ve-net

ten - dre, me'n po - so a en - ra - o - nar amb u - na her-mo - sa don -

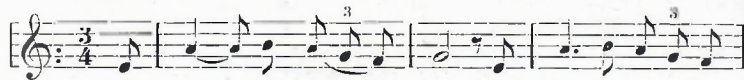

ze - lla, amb u - na her-mo - sa don - ze - lla.

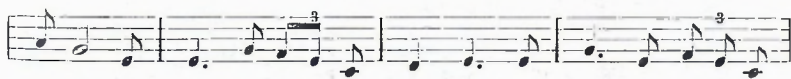
Quan jo n'era petitet,
 que n'era un jovenet tendre,
 me'n poso a enraonar
 amb una hermosa donzella.
 L'en só festejat quatre anys
 portant-li voluntat ferma,
 i, passats aquestos anys,
 un amic me la va pendre.
 Ens vàrem desafiar
 per anar a l'arboleda.
 Me n'arrenco del punyal:
 tres punyalades li pego:
 l'una li en pego al pit,
 l'altra en el costat esquerre,
 l'altra a la boca del cor,
 que aquella era la més ferma.
 Tant prompte com 'gué caigut
 jo me m'aní a l'iglesia:
 me'n poso a fer oració

a l'altar de Santa Tecla.
 Mentres feia oració
 la justícia me ve a pendre.
 Demaní una hora de temps
 per 'nà a veure l'amoreta,
 i en aqueixa hora de temps
 encara me donen pressa.
 — Déu la gord, la mia amor.
 De què n'esteu tant tristeta?
 — La tristesa que jo tinc
 que n'hagueu d'anà a desterro:
 a desterro per set anys
 i tant lluny d'aquesta terra!
 — Adeusiau, mia amor.
 Amb salut nos poguem veure:
 si en aquest món no'ns veiem
 a la gloria ens pogam veure,
 dalt de la gloria del cel,
 jo fadrí i vós donzella.

L'ANGELETA

Larg

El di - a de Sant Jo - an, com és fes-ta as-se-nya-

la - da, to - ta la gent del car - rer l'en - ho - ra bo-na m'han

da - da, l'en - ho - ra bo-na m'han da - da.

El dia de Sant Joan,
 com és festa assenyada,
 tota la gent del carrer
 l'enhorabona m'han dada.
 — Ara bé hauràs alcançat
 lo que'l teu cor desitjava?
 — Jo no ho alcançaré mai :

primè en seré a la mortalla. —
 Tenint aquestes raons
 son pare la n'ha cridada.
 — Angeleta, hem de marxar,
 que la jornada n'és llarga.
 — Adeu, roses i clavells,
 les que jo us 'vía plantades;

també el jardí del meu hort,
que cada dia regava. —

Ja l'agafa per un braç
i a cavall la n'és pujada.

Con varen sè al cap del pont
n'encontra el seu currutaco.

— ¿On la dónes, Angeleta,
tant fresca i acolorada?

— M'han casada a Tarragona,
pro em penso no hi viuré gaire.

— Si tenia el cavall blanc
jo vindria a acompanyar-te.

— Ja s'estima, jovenet,
que ja tinc qui m'acompanya:
al davant tinc els criats,
al darrera pare i mare,
al mig hi tinc el marit,

que és el qui més m'acompanya.

— Llança aquest ram de clavells,
que són flors emmetzinades.

— No són emmetzinats, no,
que són una recordança. —

Pels carrers de Tarragona
molta gent se la miraven.

— ¿Qui és aquella senyora
tant fresca i acolorada?

— De quatre metges que hi ha
veges lo quin més t'agrada.

— No tinc mester metges, no:
capellà per confessar-me.

Aquesta cançó, de la qual sols sabia aquests versos el Calic, pot veure's en en Milà i Fontanals (núm. 338), en Pelay Briz (vol. V, pàg. 195) i en Guasch (núm. XXI). L'argument, segons el mateix Calic, és que'l seu galant l'emmetzinà amb un ram de clavells. Son germà li diu que'l llenci: ella no vol fer-ho. Li van a cercar metges: sols vol el capellà.

EL GABATXOT

Andantet, quasi viu

N'ha vin - gut un ga - bat - xot: da - ri - dit, da - ri -
dot Si n'ha vin-gut de la Fran - ça mal cal - çat i mal ves -
tit da - ri - dot, da - ri - dit. Se n'és po - sat en dan - ça: lu la
la lu la - rai, lu la lu la lau lu la - rai - na.

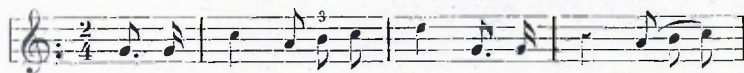

N'ha vingut un gabatxot:
daridit, daridot,
Si n'ha vingut de la França
mal calçat i mal vestit:
daridot daridit.
Se n'és posat en dança:
lulala lularai,
lula lulalau luraina.

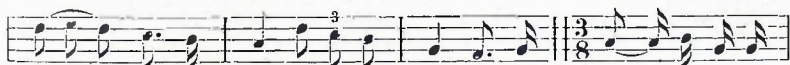
Les noies d'aquell veinat
n'han tingut piedança:
li n'han dat uns pantalons
que eren de tela blanca;
li n'han dat uns mitjonots
que les mosques hi passen;

li n'han dat uns sabatots,
que tot l'ensarramanquen;
li n'han dat un giponot,
que no valia gaire;
li n'han dat un barretot
de cuixal de paraire;
li n'han dat uns mocadors
pel coll i la butxaca.
Quan se veu tant adornat
ja parla de casar-se.
— Criada haig de menester,
però la vui d'Espanya.
Ens en irem França endins,
i allí viurem en xambra.

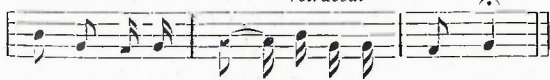
EL DIA QUATRE DE MAIG

Andant

El di - a qua-tre de maig, re - ga - la - da pri-ma -

ve - ra, flo - ri - rà - n to - tes les flors, los cla - vells i les ro -

retrassat

se - tes, los cla - vells i les ro - se - tes.

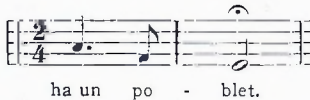
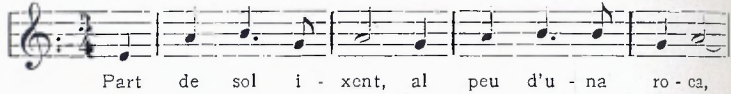
El dia quatre de maig,
regalada primavera,
floriràn totes les flors,
los clavells i les rosetes;
floriràn los ametllers
que fan la flora vermella;
cantaràn lo rosinyol,
la gotlla i la cadenera...
També cantaria jo,
bona amor, si em dau llicència:

cantaria les virtuts
d'una hermosa donzella.
N'és d'una ciutat tant gran
que se nomena Figueres.
Passant jo pel seu carrer
tiro un ram a la finestra,
i a cada brot del ram
si n'hi havia l'amor seva.
.....
No't pensos pas tu, tampoc,

ser del món la més hermosa: que si acàs no fos això
la ventura que tu tens   del món series l'escoria.
que bé se't posa la roba,

Els dotze primers versos se troben en altres cançons d'argument molt diferent. (Vide Guasch: *Cançons populars*, núm. LXV.)

PART DE SOL-IXENT

Ben moderat

Part de sol-ixent,
al peu d'una roca,
si n'hi ha un poblet
que se'n diu la Pobra
que jo hi tinc l'amor,
la que's diu Antonia,
blanca com la neu
com si era una monja,
monja d'un convent
dels de Barcelona.
I un dia, jo estant
en jòc de pilota,
me'n diuen: — Joan,
te'n casen l'Antonia. —
Me'n vaig carrê avall
sonant la viola.
Quan só a mig carrer
ja l'encontro sola.
— M'han dit que us caseu
amb un noi d'Aitona.
— No cregueu això,

no cregueu tal cosa.
Fins l'hora present
en só estada vostra:
d'ací en endavant
la mateixa cosa. —
Diumenge vinent
vaig a missa d'onze.
Quan ne vaig sé allà
sento el matrimoni.
Jo no ho puc sentir:
me'n vaig a defora.
Veig un amic meu,
el crido i l'hi conto.
— Me'n vull fer soldat
de les dobles grogues.
— No't facies soldat
per una minyona,
que prou més n'hi ha
al lloc de la Pobra.
— No pas, pels meus ulls,
com era l'Antonia.

Aquesta cançó es popularíssima i molt variada. (Vegi's el *Cançoner popular*.) Com altres, és publicada aquí per la música. (Milà, 292.)

PUBLICACIONS REBUDES

(TERCER TRIMESTRE)

- Boletín de la R. A. de Buenas Letras.** Barcelona. (Janer a Març 1913.) — J. Botet i Sisó: *Notes numismàtiques*. — F. Carreras y Candi: *Les obres de la Catedral de Barcelona*. (Seguirà.) — J. Miret y Sans: *Pro sermone plebeico*. (Seguirà.) — R. de Tucci: *Una nota di numismatica catalana*. — F. de Sagarra: *Una oració catalana del segle XIV*. — A. Vila, pbr.: *Lo Senyoriu feudal de Castellgalí*. — Dr. G. Alabart, pbr.: *Exposició sobre lo llibre «De Civitate Dei», de Sant Agustí*. — *Noticias*.
- Boletín de la R. A. de Buenas Letras.** Barcelona. — *Discursos leídos en dicha Academia en la recepción pública de D. Cayetano Soler, pbro.*
- Boletín de la R. A. de Ciencias.** Barcelona. (Janer 1913.) — Les memories següents: C. Calleja y Borja-Tarrius: *Psicología experimental*. — P. Castells y Vidal: *Fenómenos eléctricos*. — L. Clariana y Ricart: *Rápida excursión á las altas regiones del Análisis matemático*. — H. Gorria y Royau: *Nota sobre las industrias de la seda en España*. — I. Valentí y Vivó: *Asesinos suicidas. Nota de antropología analítica*. — A. Bofill y Poch: *Algunos moluscos de agua dulce recogidos por D. Luis M. Vidal en las provincias de Murcia y Albacete*.
- Butlletí del C. E. de Lleida.** Lleida. (Octubre-Desembre 1913.) — E. Arderiu: *Relación de las obras impresas en Cervera*. — Ll. Izquierdo: *Bibliografía*.
- Butlletí del C. E. de Vich.** Vich. (Núm. VI, 1913.) — *Actes del C. E. de Vich*. — J. Delclós: *Excursió á Sant Joan de les Abadesses*. — J. Gudiol, pbr.: *El Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses*. — *Benet XIII y la Seu de Vich*. — A. Griera: *Nota folk-lòrica: L'origen d'alguns crits*.
- Butlletí del C. E. de la Comarca de Bages.** Manresa. (Janer-Febrer 1913.) — O. Miró y Borrás: *El Receptari de Manresa y la mort del infant en Jaume, comte d'Urgell (sigle XIV)*. (Començament.) — J. Sarret y Arbós: *En Joan de Peguera*. (Notes biogràfiques.) — J. Esteve y Seguí: *Paremiologia comarcana*.
- Bolletí de la S. A. Luliana.** Palma. (Juny.) — E. Aguiló: *Capbreu, ordenat l'any 1304, dels establiments y donacions fets per D. Nuno Sanç de la seua porció*. (Seguiment.) — J. Ramis de Ayreflor i Sureda: *Cartas reales dirigidas á lugartenientes, jurados y Grande y General Consejo de Mallorca*.
- Bolletí de la S. A. Luliana.** Palma. (Juliol.) — M. I. Sr. D. S. Bové: *Santo Tomás de Aquino y el descenso del entendimiento*. (Continuació.) — R. de Ayreflor y Sureda: *Cartas reales dirigidas a los lugartenientes, jurados y Grande y General Consejo de Mallorca*. (Continuació.) — A. M. Alcover: *D. J. M. Quadrado com apologista de la Fe Católica*. (Continuació.)
- Bolletí de la S. A. Luliana.** Palma. (Agost.)
- Revue Catalane.** Perpinyà. (Juliol.) — J. S. Pons: *Une victoire de la poésie*

roussillonaise. — P. de la Alzina : *Deixau l'aucellet al niu*. — C. Grando : *Tristors*. — A. de Valldaura : *Pages choisies*. — J. Badia : *Juillet*. — J. Gibernau : *La cofa catalana*. — M. Pich y Poch : *Una carta de Cerdanya*. — P. Berga : *El miracle dels aucells*. — J. Amade : *Chez nos poètes catalans roussillonais*. — P. Camo : *Les beaux jours*.

Revue Catalane. Perpinyà. Números corresponents als mesos d'Agost i Setembre.

Ruscino. Perpinyà. — J. Calmette : *La frontière pyrénéenne entre la France et l'Aragon*. — Alart : *Les faux ducs de Roussillon*. — J. Sarréte : *Vierges ouvertes. Vierges ouvrantes, et la Vierge ouvrante de Palau del Vidre*. (Acabament.) — P. Bergue : *Les voyelles o et u en catalan*. — P. Vidal : *Un soldat roussillonais, le commandant Palegry*.

Ruscino. Perpinyà. (Janer-Març 1913.) — P. Vidal : *Les monuments historiques «classés» du département des Pyrénées Orientales. Liste des monuments historiques «classés». Bibliographie des monuments historiques «classés»*. — Dr. E. Fontaine : *Médecins et empiriques en Roussillon au XVIIIe siècle*. — P. Vidal : *Mélanges de toponymie catalane **. — P. Bergue : *La langue et la versification des poètes roussillonais. I. Talrich*. — J. Vinyes : *Siège et prise de Bellegarde par l'armée de Ricardos. Bataille de Boulou et reprise de Bellegarde par les troupes de Dugommier*. — P. Vidal : *Le conventionnel Milhaud*. — *Chronique archéologique*. — *Bibliographie*.

Boletín de la R. A. de la Historia. Madrid. (Juliol-Agost.) — J. Gómez Centurió : *Jouellanos y los colegios de las órdenes militares en la Universidad de Salamanca*. (Acabament.) — A. Blázquez y A. Madrid Muñoz : *Acinipo*. — F. Codera : *Documento árabe traído de Melilla*. — J. Garín : *Hebilla epigráfica cristiana del siglo X hallada en Ortigosa de los Cameros (Logroño)*. — E. Harlé : *Les bronzes antiques de Costig et un petit boeuf aussi de Majorque*. — M. de Foronda y Aguilera : *Crónica inédita de Avila*. — A. Blázquez : *Compendio de Geografía especial de España*. — El Marqués de Laurencin : *Euskal-Erria*. — F. Fita : *Ara votiva ilitana*. — R. del Arco : *Una estación prehistórica en Albero Alto (Huesca)*. — M. Lago y González : *Nueva inscripción romana de Osma*. — Nogueira de Brito : *O sitio de Ostende. Un documento da Bibliotheca de Lisboa*. — Duque de T'Serclaes : *Documentos de las fundaciones religiosas y benéficas de la villa de Almonte*. — F. Fernández de Bethencourt : *Revista de Historia y de Genealogía española*. — G. Maura y Gamazo : *Ambrosio de Morales. Estudio histórico, por D. E. Redel*. — G. Maura y Gamazo : *Alfonso de Quintanilla, contador mayor de los Reyes Católicos. Estudio crítico por D. Rafael Fuertes Arias*. — R. Beltrán y Rózpide : *Un viaje por Marruecos, por D. J. A. Eguílaz*. — F. Fita : *Gramática de la lengua rifeña*.

Boletín de la R. A. de la Historia. Madrid. (Setembre-October.) — F. Fita : *Nuevas lápidas romanas de Avila*. — A. Bonilla y Sanmartín : *Historia crítico-literaria de la Farmacia, y Bibliografía farmacéutica, por el doc-*

* Interessant treball, ben documentat. (N. de la R.)

- tor A. Murúa y Valverdi. — J. Pérez de Guzmán : *La España del siglo XIX*. — R. Beltrán y Rózpide : *Geografía postal universal, por D. E. Moreno Rodríguez*. — P. Artigas : *El castillo de Aillon*. — J. Lafuente : *La cerámica celtibera de Aillon (Segovia)*. — J. R. Mélida : *Antigüedades de Aillon (Segovia)*. — J. Gómez Centurión : *Sebastián de Belalcázar, adelantado de Papayan y fundador de Quito*. — F. Fita : *Inscripciones romanas de El Viso y Alcaracejos, en la provincia de Córdoba*. — J. Gómez Centurión : *Jovellanos y los colegios de las órdenes militares en la Universidad de Salamanca*. (Continuación.) — J. Pérez de Guzmán : *La aviación militar en España bajo el reinado de Carlos IV en 1792*. — *Varietades*.
- Boletín de la R. S. Geográfica.** Revista colonial y mercantil. Madrid. (Maig i Juny.) — F. Lozano y Muñoz : *La pesquería española de Mar Pequeña y los antiguos reinos del Sus y del Nun*. — L. Beltrán y Rózpide : *Gibraltar y su comercio*. — *El X Congreso Internacional de Geografía*. — *Noticias de la Guinea Española*. — A. Galante : *La lengua española en Oriente y sus deformaciones*. — R. Alvarez Sereix : *Isla de Tenerife*. — *Noticias bibliográficas*. — *Bibliografía geográfica*.
- Boletín de la R. S. Geográfica.** Revista de Geografía colonial y mercantil. Madrid. (Juliol-Agost.) — F. Lozano Muñoz : *La pesquería española de Mar Pequeña y los antiguos reinos del Sus y del Nun*. — A. Blázquez : *Prehistoria de la región norte de Marruecos*. — *Los sirios en la República Argentina*. — *La Exposición y el Congreso Hispano-Americano de Sevilla*. — *Segundo Congreso Español de Geografía Colonial y Mercantil*. — *Bibliografía geográfica*.
- Boletín de la R. S. Geográfica.** Madrid. (Según trimestre de 1913.) — M. Conrotte : *Sumaria relación de los viajes y exploraciones hechos por los españoles desde 1889 hasta el día, presentada al X Congreso Internacional de Ciencias Geográficas que se reunió en Roma del 27 Marzo al 3 de Abril de 1913*. — J. de Ciria y Vinent : *Excursiones por la provincia de Zamora. El país y las lagunas de Sanabria*. — *Noticia de la navegación de la fragata de guerra titulada «Santa Rosalía» en el año 1774: extracto del diario de navegación de dicha fragata, hecho por el teniente de navío D. José de Mazaredo, con un prólogo-informe del Excmo. Sr. D. M. de Saralegui*. — *Memoria sobre los trabajos efectuados por el X Congreso Internacional de Geografía celebrado en Roma del 27 de Marzo al 3 de Abril de 1913; presentada a la R. S. Geográfica por el Ilmo. Sr. D. M. Conrotte, delegado de la misma en dicho Congreso*. — *Descripción y cosmografía de España, por D. Fernando Colón. Ms. de la Biblioteca Colombina*. (Continuación.)
- Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones.** Valladolid. (Juny.) — J. A. Revilla : *Una obra auténtica de Berruguete (el retablo de la Adoración de los Reyes en Santiago)*. — C. Espejo y J. Paz : *Documentos para ilustrar las ferias de Medina del Campo*. (Continuación.) — *Regla de una cofradía del siglo XIV en Valladolid*.
- Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones.** Valladolid. (Agost.) — V. Lampérez : *El Real Monasterio de Santa Clara de Tordesillas (Valladolid)*.—

J. A. Revilla: *Un retablo conocido: unas esculturas vulgarizadas, y unos lienzos poco conocidos.* (Acabament.) — C. Espejo y J. Paz: *Documentos para ilustrar las ferias de Medina del Campo.* (Acabament.) — N. Alonso Cortés: *La Fastiginia.* (Continuació.)

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales. Saragoça. (Juny-Juliol.) R. P. J. Thalhammer: *Algunos dípteros de España.* (Acabament.) — P. Ferrando Más: *Estudio de las rocas eruptivas de la provincia de Zaragoza.*

Boletín de la Comisión Provincial de Monumentos Históricos y Artísticos de Orense. Orense. (Maig-Juny.) — B. F. Alonso: *El coro de la Catedral de Orense.* — M. Castro: *Documentos históricos.* — M. M.: *Bula concedida por el papa Inocencio VIII, en 1487, a la iglesia Catedral de Orense y a la Hermandad del Santísimo Cristo que en ella se venera.* — B. F. A.: *Conducta humanitaria de las órdenes religiosas.* — Priorato de Rocas. — A. Saco y Valle: *Literatura popular de Galicia.* (Continuació.)

Boletín de la R. Academia Gallega. Coruña. (Juny.) — *Homenaje a D. Manuel Murguía.*

S'han rebut, a més, les següents publicacions:

Revista Musical Catalana. Barcelona. (Juny.)

Estudios Franciscanos. Sarrià. (Fins a Agost.)

Hojas Selectas. (Barcelona.)

Revista Montserratina. Montserrat. (Fins a Setembre.)

Revista de Menorca. Mahó. (Fins a Juliol.)

La Fotografia. Madrid. (Juny.)

Málaga. Revista del Sindicato de Iniciativa y de la Sociedad Excursionista. Málaga. (Juny.)

La Montagne. París. (Juny.) A. Sarlin: *Les Aravis.* — P. Arbós: *Le nomadisme dans les hautes vallées savoyardes: Etude de géographie humaine.* — P. Chevalier: *Essai de campement dans le massif de Belledonne.* — *Chronique.* — *Bibliographie.*

La Montagne. París. (Juliol.) — M. Bal: *Quelques sommets pyrénéens: ascensions sans guides.* — E. A. Martel: *La question des parcs nationaux en France.* — *Chronique.* — *Bibliographie.*

La Montagne. París. (Agost.) — E. A. Martel: *La question des parcs nationaux en France.* — V. de Cessole: *Ascensions nouvelles à la cime sud de l'Argentera.* — *Chronique.* — *Bibliographie.*

La Montagne. París. (Setembre.) — J. d'Ussel: *La crête des Tempêtes: premier passage.* — L. Le Bondidier: *Notes historiques et bibliographiques sur la crête des Tempêtes.* — Ch. Alphen: *Voyage en Islande.* — *Chronique.* — *Bibliographie.*

Bulletin du C. A. F., Section du SO. Bordeus. (Juliol.) — E. Herment: *Le pic de Tres Aguas. Naüd hydrographique de premier ordre de la péninsule ibérique.* — P. Harlé: *De Gavarnie au Cotiella.* — L. Le Bondidier: *Procès en révision.* (Acabament.) — *Chronique.*

- Bulletin Pyrénéen. Pau. (Juliol-Agost.) — H. Beraldi : *Les tours d'horizon de Schrader*. — Bartoli : *L'Estibaoute*. — L. Gaurier : *Légende de la Blotière et Roussel*. — *Chronique*.
- Bulletin Pyrénéen. Pau. (Setembre-October.) — H. Beraldi : *Les tours d'horizon de Schrader*. — M. H. : *Itinéraires au sud de Gavarnie*. — G. Ledormeur : *Gare aux avalanches!* — E. Rayssé : *Au port de Venasque, la nuit, en automne*. — R. M. : *Le pic Lavigne*. — L. Gaurier : *Légende de la Blotière et Roussel*. — J. Bepmale : *Du cap Figuiet au cap de Creus*. — *Fédération Internationale des Sociétés Pyrénéistes : XXIII Congrès à Luz*. — *Bibliographie*.
- Bulletin du C. A. F., Section des Pyrénées Centrales. Tolosa. (Juliol-Agost.) — P. de Valon : *Le Canigou (2785) et le Carlitte (2921)*. — P. Duffour : *Compte rendu de l'excursion de Pentecôte. Pic d'Areng (2081) et pic de The-naout (1450)*. — *Chronique*.
- Bulletin du C. A. F., Section des Pyrénées Centrales. Tolosa. (Setembre-October.) — M. Gourdon : *Du lac Saoussat à la Vallée du Lys par le col de Medassoles supérieur*. — *Fédération des Sociétés Pyrénéistes. Congrès d'Automne. Chronique*.
- Revue des Alpes Dauphinoises. Grenoble. (Maig.) — *La Grotte Favot près de Goule-Noire (Isère)*. — E. Morel : *Notes pour servir à l'histoire des merveilles du Dauphiné*. (Continuació.)
- Revue des Alpes Dauphinoises. Grenoble. (Juny.) — *Autour de la route du Lautaret*. — E. Morel : *Notes pour servir à l'histoire des merveilles du Dauphiné*. — *Les Eclaireurs de France à Grenoble*.
- Revue des Alpes Dauphinoises. Grenoble. (Juliol.) — *La Tourmente*. — E. Morel : *Notes pour servir à l'histoire des merveilles du Dauphiné*.
- Revue des Alpes Dauphinoises. Grenoble. (Agost.)
- Revue des Alpes Dauphinoises. Grenoble. (Setembre.) — R. Blanchard : *Le lac de l'Oisans*. — R. Touchon : *Les Sokhrats de Sidi el Aidi*.
- Bulletin Hispanique. Bordeus. (Juliol-Setembre.) — H. de la Ville de Mirmont : *Les déclamateurs espagnols au temps d'Auguste et de Tibère*. (Continuació.) — C. Cirot : *Chronique latine des rois de Castille jusqu'en 1236*. (Continuació.) — F. Hanssen : *Los endecasílabos de Alfonso X*. — C. Pérez Pastor : *Nuevos datos sobre el histrionismo español en los siglos XVI y XVII*. (Continuació.) — J. Marthorez : *Notes sur l'histoire de la colonie portugaise de Nantes*.
- O Instituto. Coimbra. (Maig.) — J. de Castilho : *Memórias de Castilho*. — Sousa Viterbo : *Artes industriais e indústrias portuguesas*. — G. Ramos : *O Fausto de Goethe*. — F. M. Alves : *Memórias arqueológico-históricas do distrito de Bragança*.
- O Instituto. Coimbra. (Juny.) — G. Ramos : *O Fausto de Goethe*. — Sousa Viterbo : *Artes industriais e indústrias portuguesas*. — J. de Castilho : *Memórias de Castilho*. — F. M. Alves : *Memórias arqueológico-históricas do distrito de Bragança*.

- O Instituto. Coimbra. (Juliol.) — G. Ramos: *O Fausto de Goethe*. — Sousa Viterbo: *Artes industriais e indústrias portuguesas*. — J. de Castilho: *Memórias de Castilho*. — F. M. Alves: *Memórias arqueológico-históricas do distrito de Bragança*.
- O Instituto. Coimbra. (Agost.) — F. Aldolfo Coelho: *Programas e planos de ensino*. — G. Ramos: *O Fausto de Goethe*. — Sousa Viterbo: *Artes industriais e indústrias portuguesas: I. Ouriversaria*. — J. de Castilho: *Memórias de Castilho*. — F. M. Alves: *Memórias arqueológico-históricas do distrito de Bragança*.
- Mitteilungen des Deutschen und Osterreichischen Alpenvereins. Munich. (Número correspondents a 30 Juny, 15 Juliol, 15 Agost.)
- Bollettino della Società degli Alpinisti Tridentini. Rovereto. (Janer-Abril.) (Maig-Juny.)
- Bulletin de Dialectologie Romane. Hamburg. (Janer-Juny.)
- L'Escursionista. Toríno. (Núms. 15, 27 Setembre.)
- Alpi Giulie. Trieste. (Juliol-Agost.)
- Alpine Journal. Londres. (Agost.)
- Ymer. Stockolm. (Häft 2 1913.)
- Club Alpi Rus. Moscou.
- Butlletí del C. A. de Crimea i del Caucàs. Odessa. (1913.)
- Bulletin Mensuel de la Chambre Syndicale Française de la Photographie. París. (Maig-Juny.)

MEMORIA DEL SENYOR SECRETARI*

SENYORS:

COMPLINT el precepte reglamentari, vinc a donar-vos compte dels treballs del nostre CENTRE durant l'any que ha terminat. Trenta-set ne porta d'existència, i cada vegada que'ns aturem a girar els ulls enrera quedem sorpresos del camí recorregut i del grau d'intensitat i eficàcia a que ha arribat la nostra acció. El curs que acaba de finir assenyala també un graó més alt en la marxa ascensional del CENTRE, i avui podem dir amb orgull que, després de les inquietuts consegüents als períodes constitutius, se troba ja aquesta entitat en plena consciència de la pròpia força, característica de les èpoques de vigorós desenrotllament. Cada Secció té clarament mar-

* Llegida en la sessió inaugural del curs de 1913-1914 del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

cat el seu objecte, i el persegueix amb la constància i el braó que en llur sí porten els grans entusiasmes, sentint-se totes elles fortament enllaçades per assolir el noble ideal de cultura que perseguim des del primer dia de l'existència de la nostra associació.

La vida excursionista, encaminada a divulgar cada dia més el coneixement de les belleses naturals i artístiques de la nostra terra, ha sigut com sempre l'objectiu primordial de les nostres tasques, i durant l'any passat, com en els altres, ha trobat entusiastes conreadors entre'ls nostres consocis; i ho prova d'una manera ben evident la relació que vaig a fer del crescut nombre d'excursions realitzades i conferències celebrades durant el darrer curs.

Aquest s'inaugura, el dia 13 d'octubre, amb una excursió al massic de Garraf i pla de Begues, efectuada per alguns socis del CENTRE a l'objecte de conèixer les aspres serralades de Garraf. Dies més tard, el 19, se'n porta a cap una altra vers les serres de Berti. Els dies 25, 26 i 27 la Secció de Geologia i Geografia física verifica una excursió a Alp, Pedró dels Quatre Batlles, Puigllançada i Toses, en el massic de la gran serralada pirenenca; i el propi dia 27 se'n realitza una altra a Capellades i Vilanova del Camí, visitant les coves prehistòriques del Capelló i els jaciments eocènics d'aquella encontrada. El dia 24 la Secció d'Arquitectura efectuà la visita a la Fàbrica Central Tèrmica de Sant Adrià, de l'Energia Elèctrica de Catalunya.

Comença el mes de novembre amb una excursió feta, el dia 3, per la Secció de Geologia i Geografia física, al Papiol, visitant els jaciments pliocènics i filons minerals del seu terme. El dia 10 la Secció d'Arquitectura anà a Sant Llorenç del Munt, Sabadell i Terrassa; i el mateix dia la Secció de Fotografia es dirigí vers Vallvidrera, can Cuyàs, torres de Santa Margarida, del Bisbe, la Salut i Sant Feliu del Llobregat. El 16 un bon nombre de consocis anaren a la serra de Montmell, assolint el cim de l'Atalaia (prop de 900 metres d'altitud); i, finalment, el dia 24, la Secció de Fotografia organitzà una excursió a Hostalric, Castell de Montsoriu i Breda. Durant aquest mes la Secció d'Arquitectura efectuà distintes i profitoses visites a la fundició Escorsa, a la fàbrica de vidrieres dels Srs. Rigalt, Granell i C.^a, a l'església en construcció del Carme, a la Casa de Lactància, a la Biblioteca del Museu del Parc, i al taller de bisellar cristalls i miralls de D. Domingo Jover.

Per acabar l'any haig d'esmentar les excursions dutes a cap per la Secció de Fotografia al monestir de Sant Cugat del Vallès;

a Martorell, castell de Sant Jaume i Gelida; i la visita a l'Hospital de Sant Pau; l'efectuada per la Secció de Geologia i Geografia física a Castelldefels i Costes de Garraf, i les que a distintes notables construccions portà a cap la Secció d'Arquitectura.

L'any nou s'inaugura amb una interessant excursió de tres dies organitzada per l'activíssima Secció de Fotografia vers la Conca de Barberà i la Segarra. La propria Secció realitza, el dia 26, una notable excursió a Sant Martí de Sarroca, Torrelles i Santa Maria de Foix; i el 19 se dirigí, amb assistència d'un bon nombre de consocis, vers la veïna serra de Vista-Rica, coll del Pas del Vent i Sant Iscle de les Feixes. El dia 12 la Secció de Geologia i Geografia física efectua una excursió científica al turó i castell d'Aramprunyà per visitar els terrenys primaris i secundaris d'aquell terme.

Pel mes de febrer s'emprenen les excursions a Vilassar i Premià de Dalt, i a Centelles; totes dues organitzades per la Secció de Fotografia; i el dia 9 la Secció de Geologia i Geografia física visita els terrenys cretacis, triàsics i silúrics dels entorns de Vallirana i Cervelló. La Secció d'Arquitectura anà a Sant Cugat del Vallès el dia 16, i durant aquest mes visità diferents cases en construcció de la nostra capital.

El dia 9 de març la Secció de Fotografia efectuà una excursió a Sabadell i bosc de cân Feu; durant els dies 23, 24 i 25, una altra, molt important, a Calaf, Pons, Artesa i Balaguer, retornant per Tàrrrega després de tres ben profitades jornades, i el 30 una altra vers Castelldefels, Vilanova i Sitges. S'han d'esmentar també la sortida que en aquest mes efectuà la Secció de Geologia i Geografia física vers els estanys del Remolà i de la Ricarda, prop de la desembocadura del Llobregat, i les visites que la Secció d'Arquitectura realitzà a les cases de la Reforma, a la Catedral i a la casa del malaguanyat Sr. Gallissà.

Durant el mes d'abril, la Secció de Fotografia, sempre infatigable, emprèn una excursió, el dia 13, a Malgrat, castell de Palafolls i Tordera; el dia 20 a Sant Feliu del Llobregat, visitant la Torre Blanca; i el dia 27, amb assistència d'un nodrit nombre de socis, a Blanes, Lloret, Santa Cristina i Tossa.

Aprofitant les diades de Pasqua, en la primera quinzena de maig, la propria Secció de Fotografia efectuà un esplèndid itinerari cap a Figueres, Lladó, Mare-de-Déu del Mont i Besalú, i un altre, també ben important, cap a Vilafranca, Pontons, Sant Magí de Brufaganya, Queralt, la Llacuna, Sant Joan de Mediona i Sant Sadurní d'Anoia. El dia 18 la mateixa Secció es dirigí a Gualba, Campins i Sant Celoni; obtenint-se en totes aquestes excursions un sens nombre de vistes

fotogràfiques. Durant el propi mes repetí la visita a la Torre Blanca de Sant Feliu de Llobregat.

Per últim, tanquen aquest curs, tant fecunde en excursions, la visita al monumental Palau de la Música Catalana i l'excursió que's realitzà el dia 6 de juliol al reial monestir de Santes Creus; totes dues organitzades per la Secció de Fotografia.

I passem a les conferències. Després de la sessió inaugural, que tingué lloc el dia 11 d'octubre del darrer any, començà el torn de conferències, que anà seguint sense interrupció tots els divendres fins entrat el mes de juny; essent-li desenrotllats per rellevants personalitats i distingits socis del CENTRE els més diversos temes sòbres diferents matèries, figurant, emperò, en la major part, les descripcions artístiques o arqueològiques de les encontrades recorregudes pels conferenciants en llurs excursions.

Va obrir aquest torn de conferències el soci D. Feliu Duràn i Cañameras, el qual ens donà lectura, el dia 18 d'octubre, de la ressenya d'un *Viatge a Nàpols, Pesto i Pompeia*, projectant-se, com a mostra gràfica del mateix, un gran nombre d'interessants vistes; i, el dia 25, D. Antoni Gallardo Garriga donà una curiosa conferència sòbres una *Excursió a Tetuán*.

Començà el mes de novembre, el Dr. Francisco Xavier Parés, exposant una *Excursió a les valls d'Aspe, Campfranc i Tena*. El dia 15 continuà el Dr. Parés amb la lectura de la ressenya d'una interessant *Excursió a Jaca, Sant Joan de la Peña i Osca*. El dia 22 D. Antoni Bartumeus llegí unes impressions d'una *Excursió per la vall de Flamisell i llacs de Capdella*; i el dia 29 continuà el propi senyor amb la lectura de la ressenya d'una *Excursió de la vall de Bohí a la vall d'Aràn*.

Fou la primera conferència del mes de desembre la del Dr. F. Xavier Parés, en la qual donà a conèixer una *Excursió pel baix Llobregat*, presentant un gran nombre de vistes fotogràfiques. El dia 13 D. Feliu Duràn descrigué una interessant *Excursió a Cervera, Bellpuig, Vallbona de les Monges i Lleida*, exposant les llurs belleses artístiques; i el dia 20, el nostre benvolgut president, D. César A. Torras, acabà l'any llegint la seva *Descripció de la serra del Veri*, treball ja publicat en les planes del BUTLLETÍ.

Començà l'any nou el Sr. Duràn Cañameras amb una conferència, continuació de la seva ressenya d'una *Excursió a Cervera, Bellpuig, Vallbona de les Monges i Lleida*. Segueix, el dia 10, D. Eduard Vidal, descrivint una *Excursió per l'encontrada d'Olot*; el dia 17 D. Jo-

sep Domènech exposant una *Excursió a la Renclusa (Montanyes Maleïdes)*; i Mn. Jaume Oliveras, els dies 24 i 31, ressenyà magistralment unes *Ascensions des de la vall de Bohí al pic d'Aneto, i des de Bagnères de Luchon a la Maladeta*; essent il·lustrades totes aquestes conferències amb la projecció de nombrosos clixés fotogràfics.

Continuà aquestes conferències Mn. Jaume Oliveras, pel mes de febrer, ressenyant les *Ascensions als Pics de Culebres, Aneto i la vall de Valibierne*, i l'*Excursió des de Valibierne a les valls d'Aràn i Bohí passant pels ports de Llauset, Gelada, Colomés i Ribereta*. D. Josep Domènech i Mansana exposà, el dia 21, l'interessantíssima ressenya d'una *Excursió per les esglésies de les valls de Bohí i Aràn*; i, el dia 22, el nostre distingit consoci D. Manel Muntadas i Rovira donà una conferència preparatoria de la lectura de son poema èpic-religiós *Montserrat*.

El dia 7 de març, el Sr. D. César A. Torras, donà una conferència sòbres el lloable tema *Conveniència d'evitar la desaparició del santuari de Nuria*. El 14, el Sr. D. Eduard Vidal i Riba, explicà *Una visita a les ciutats de Tortosa i Peñíscola*, i seguidament va donar compte de l'excursióportiva vers Ribes i el Taga; i el Sr. Duràn Cañameras conferencià, el dia 18, sòbres *Una visita a la ciutat de Toledo*. El dia 4 d'abril tingué lloc la vetllada necrològica en honor d'en Francesc Ubach i Vinyeta, ex-president de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, en la qual van llegir-se diferents treballs del malaguanyat poeta i un estudi crític-biogràfic sòbres el mateix de D. Ramón Picó i Campamar. El nostre president, D. César A. Torras, va dedicar també sentides paraules a la bona memòria de l'homenatjat. El dia 11, D. Josep Salvany, ressenyà una *Excursió a Montblanc, Santa Coloma de Queralt i Igualada*; i, finalment, D. Jaume Riera i Colom descrigué en dues conferències *Una visita-excursió a l'illa de Mallorca*, presentant una bonica i interessant col·lecció de vistes fotogràfiques.

El mes següent, D. Joan Danès i Vernedas, contà, en dues sessions, una molt interessant *Excursió de Sant Joan de les Abadesses a Besalú*. Els dies 16 i 30, D. F. Xavier Parés, omplí les sessions ressenyant algunes de les excursions per ell efectuades durant son viatge a Holanda; i, el dia 23, l'arquitecte D. Guillem Busquets, desenrotllà magistralment el tema *Les Modernes urbanitzacions angleses*.

Començà el mes de juny D. César A. Torras, qui ressenyà, amb la seva gran competència, una *Excursió per les serres de Pinós i valls d'Ardèvol, Llovera i Vallferosa*. Segueix, el dia 13, D. Ceferí Rocafort, amb una conferència sòbres una *Excursió de Granada a l'Al-*

pujarra Alta, Sierra Nevada i ascensió al Mulhacen; el 20, els senyors D. Juli Soler i D. Fidenci Kirchner, donaren compte detallat de tots els treballs efectuats per a la construcció del nou refugi de la Renclusa; i acabà el curs el propi Sr. Soler Santaló descrivint, el dia 27, *La Vall de Gistain en els alts Pireneus d'Osca*.

Com acabeu de veure, doncs, la vida general del CENTRE ha sigut en extrem intensa, no havent-ho sigut menys la de les Seccions.

L'infatigable Secció de Fotografia, gracies als esforços de la qual arribarem a posseir el somiat inventari gràfic de Catalunya, a més del crescutíssim nombre d'excursions per ella realitzades i abans recontades somerament, va organitzar una brillant Exposició Fotogràfica en els salons de la casa Reig, que, com altres anys, va veure's coronada amb el més falaguer dels èxits.

La Secció d'Arquitectura ha donat també, durant el curs, excel·lents mostres de la seva vitalitat, havent organitzat, a més de les excursions, conferències i visites abans ressenyades, el Concurs d'Arquitectura celebrat en les darreries de l'any 1912, el qual mereix tota lloança pel franc èxit obtingut; essent d'esperar que se n'iniciaran d'altres no menys importants, que contribuiràn a enriquir l'història del nostre art i fomentar l'arquitectura de la nostra terra. Han sigut, a més, considerablement augmentades, en el darrer curs, les importants col·leccions que aquesta Secció posseeix de les belles arquitectòniques de Catalunya.

La Secció de Folk-lore començà les tasques del curs amb la lectura d'un molt curiós treball de D. Ceferí Rocafort sòbres *Els Reiers; transport fluvial de la justa en les encontrades lleidatanes*.

El president de la Secció, D. Rosend Serra i Pagès, donà, el dia 7 de desembre, una conferència sobre folk-lore desenrotllant el tema *La nostra tasca a fer com exposició dels treballs a realitzar per la Secció durant el curs*; i el mateix senyor dissertà, el dia 4 de janer, sòbres el tema *La Festivitat dels Reis*.

Més endavant, el conegut escriptor D. Manel Muntadas i Rovira, omplí algunes sessions amb la lectura del seu grandios poema èpic-religiós intitulat *Montserrat*; i, finalment, el Sr. D. Rosend Serra i Pagès donà dues notables conferències sòbres el *Valor dels aplecs enigmàtics. Necessitat de fer el català i manera fàcil de realitzar-ho*.

Els Concursos de Sports d'Hivern que tant brillantment havia organitzat la Secció de Sports, degut a les excepcionals circumstàncies de la falta absoluta de pluges i neus durant el darrer hivern a la nostra terra, va malbaratar els esforços dels organitzadors, veient-

se aquests obligats a suspendre dita festa. No obstant, amb molt bon acord, prepararen una sortida oficial cap a Ribes i vessants del Taga a fi d'efectuar les proves que fossin factibles d'entre aquelles per a les quals se comptés amb premis oferts pel CENTRE, com eren els Concursos de salts, i els de skis i luges per a la mainada de Ribes; així és que'l dia 2 de març se celebrà, amb molt èxit, el Concurs de salts de skis, i l'endemà, per primer cop, les curses de skis i luges per a nois, que havien despertat vivíssim interès entre la gent de Ribes.

A l'igual que'ls anys anteriors, continuà donant, en el nostre local, D. Pelegrí Casades i Gramatxes, les seves tant interessants *Converses sòbres Arqueologia romana*, en les quals féu un detingut estudi i donà a conèixer tots els variats aspectes que ofereix dita especialitat.

També haig de fer menció especial de l'important donatiu fet al nostre CENTRE, per la viuda del nostre malaguanyat consoci D. Juli Vintró, de les nombroses col·leccions de mineralogia i paleontologia tant pacientment recollides per aquest; les quals constitueixen una preuada adquisició per al Museu de la nostra Societat.

I ara em veig obligat a tributar el darrer record a tots aquells que en vida foren consocis nostres i que la mort ens ha arrabaçat, entre'ls quals haig d'esmentar, a més del llorejat poeta D. Francesc Ubach i Vinyeta, en honor del qual se celebrà la vetllada necrològica de que ja he parlat abans, el distingit patrici i il·lustre juriconsult barceloní D. Ildefons Suñol i Casanovas, i els nostres companys D. Marc Rocamora, D. Ramón Soriano, D. Martí Miret i D. Fèlix Iglesias.

Finalment, abans d'acabar aquesta *Memoria*, haig de parlar-vos d'un dels actes més importants portats a cap pel CENTRE : tal ha sigut el felix acabament de la tramitació necessaria per obtenir permís per a la construcció del nou refugi de la Renclusa a les Montanyes Maleïdes, i l'inauguració, a mig estiu del 1912, de les obres preliminars del mateix. Gracies a les valuoses gestions i a la gran activitat del nostre bon company D. Juli Soler, ben aviat serà un fet la construcció de dit refugi, el primer d'aquest genre en el massic més important de tota la carena pirenenca, i que tants aventatges ha de reportar als nostres excursionistes i als de la nació veïna.

Tal ha sigut, breument recontada, la vida del CENTRE durant el passat exercici. Sols ens cal afegir, per acabar, que'l dia 30 del

darrer mes de juny tingué lloc la Junta General ordinària que marquen els nostres estatuts socials, procedint-se a l'aprovació de comptes, renovació parcial de càrrecs de la nostra Junta Directiva, i discussió de proposicions presentades.

Els fecundes resultats obtinguts han de servir-nos d'esperó per a dur més endavant encara la nostra tasca, i acabar de desenrotllar les iniciatives començades, algunes de les quals requeriràn tota la nostra activitat i el nostre entusiasme. Ni l'una ni l'altre crec que'ns manquin perquè allò que un jorn semblà a ulls de molts una visió d'il·lús sigui ben aviat una realitat fecunda per a gloria del CENTRE i major enaltiment de la nostra estimada Catalunya.

HE DIT.

DISCURS PRESIDENCIAL*

SENYORS:

No és la primera vegada, en el nostre casal, que'l president delega en la vice-presidència l'encàrrec de portar la paraula en aquesta solemnitat. En el transcurs dels anys que per a honra i profit del nostre CENTRE ve ocupant el silló presidencial D. César August Torras, per tres vegades s'és donat aquest cas, volent el senyor Torras, per un excés de modestia, que no fos sempre la seva veu la que's deixés sentir en les sessions inaugurals. A sos precis reiterats, als quals hem hagut de deferir per fi, se deu el que siguem avui nosaltres els que vinguem a substituir-lo, dolent-nos més que ningú d'aital substitució, que a vosaltres en primer terme perjudica. Volgueu-nos-en perdonar.

Lo que sóbres excursionisme s'ha dit sobrepassa els límits de l'humana fantasia, i lo que se n'ha escrit i publicat omplena biblioteques. Es tema inagotable, i son interès no pot decaure mai, ja que'ls devots de l'excursionisme són també en nombre incalculable. Cap home civilitzat deixa de sentir l'afany de moviment, l'ansia de veure, el desig d'estudiar i contemplar nous horitzonts, de co-

* Llegit en la sessió inaugural de curs de 1913-1914 del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

nèixer coses noves, de variar la monotonia de l'existència; que aquests, i altres infinits, són els mòbils que impel·leixen a l'excursionisme en totes ses varietats i matïços.

El que cerca en les seves correrïes un fi purament científic; el que vol completar datos geogràfics, hidrogràfics o orològics; l'espeleòleg que's fica sota terra, sondant avencs i fixant els corrents subterranis; l'arqueòleg que surt de casa per recercar i descobrir les restes de l'herència artística de les generacions passades; l'enamorat dels costums populars, que amb cura i paciència exemplars recorre encontres per recollir les tradicions, els usos, els cants i les dances que tendeixen a esborrar-se dins del modern cosmopolitisme anivellador; l'enamorat platònic de la montanya, que somnia davant dels immensos panorames dels cims i es concentra en l'imponent solemnitat de les valls solitaries; el que sols preté un esplai i una treva en el treball quotidià; fins el mercader que's desplaça i corre món cercant sortida als seus productes : tots, sense excepció, formen part, integrant-la entre tots, de la gran família excursionista. Potser cap altra branca de l'activitat humana assoleix tant gran amplitut.

Cap d'aquests variadíssims aspectes ens proposem tractar en la present vetllada. Mancats de competència per a fer-ho, no voldríem esborrar el bon record que servàreu d'altres conferències en que aitals temes han sigut desenrotllats i lo que la vostra memoria guardi, fruit de lectures i experiències personalment adquirides.

Volem ocupar la vostra benèvola atenció des d'un punt de vista més general o potser més concret, segons se consideri. Desitgem parlar-vos de l'excursionisme en son aspecte físic, de les seves relacions amb l'organisme del que'l practica, de lo que té de profitós i pot tenir de perjudicial per a la salut de l'individu. La tasca no és petita i sols ens proposem puntejar-la, ja que altra cosa no'ns permeten ni els comptadíssims dies de que hem disposat per a portar-la a cap, ni els límits forçosament reduïts d'una sessió inaugural.

Excursionisme i salut : veus-aquí dos conceptes que haurien d'anar sempre acoblats i que resulten antitètics moltes vegades. Que l'excursionisme és profitós per a la salut és idea ja vulgar, com que la vida del camp és més sanitària que la de les ciutats; però, així com aquesta darrera tesi és molt discutible, no ho és menys la primera, presa en termes generals.

Tot-hom creu que l'home que viu lluny dels grans centres de població, en ple contacte amb la Naturalesa, disposant d'aliments

frescos i sanitosos i practicant regularment l'exercici corporal, està en millors condicions sanitàses que'l seu congènere de ciutat, on viu una existència artificial, dins habitacions petites i encofornades, respirant un aire carregat d'emanacions impures i detritus industrials de tota mena, nodrint-se de queviures estantços i sofisticats i amb l'esperit constantment torturat per la lluita per l'existència, més dura i més difícil en les grans aglomeracions. Tot sembla parlar a favor del camperol, i, no obstant, el promedi de mortalitat és més gros a les viles petites i en els pobles que a les grans urbs; i, com més va, més s'accentúa aquesta diferència en pro de les ciutats. I és que no n'hi ha prou, amb disposar de bons elements naturals: cal saber-losprofitar i no desvirtuar-los amb pràctiques vicioses i nocives. L'home del camp conviu amb el bestiar i ses dejeccions, té el femer junt a la cuina, beu aigua de pous quasi sempre contaminats, i desconeix les defenses contra l'infecció, l'aïllament dels mals contagiosos, i viu renyit amb les més elementals pràctiques de l'higiene i fins de la netedat. En canvi, l'habitant de les ciutats, hipotèticament mal-sanes, ha hagut de preocupar-se de son millorament, ha donat fàcil sortida a tots els productes de l'excreta valent-se d'un hàbil sistema de canalitzacions, ha cercat aigües pures, ha creat una policia sanitària severa que vetlla per la salut del poble; s'ha apropiat, en una paraula, els valuosos elements que li proporcionen ensems la ciencia i l'industria. No's pot demanar millor exemple del que poden l'enginy i l'intel·ligencia degudament orientats.

Cab establir un perfet paral·lel entre lo dit i l'excursionisme. Té aquest tots els elements necessaris per a fer-ne un factor sanitari de primera força; és bo intrinsecament, i l'opinió vulgar no s'enganya; però cal dirigir-lo per bon camí, sense lo qual pot esdevenir nociu i ésser origen de greus malalties.

Quins són els beneficis que se'n poden treure? Proporciona, en primer lloc, un dels plaers més inefables que pugui gaudir l'home: el posa en contacte immediat amb els elements naturals; el retorna, per tot el temps que dura l'excursió, a son vertader medi, sostraiant-lo a les artificiositats de la vida col·lectiva. Res tant fatigós com la persistencia en el mateix treball i la repetició dels mateixos actes. La variació és sempre un element de descans. I ¿quina variació més total pot imaginar-se que la deguda a una sortida? Fugim dels carrers i places que veiem cada dia; deixem enrera coses i persones no sempre grates i amb les quals convivim moltes vegades per la força de la necessitat. Tot és novitat per als ulls : s'obliden cabories de

negoci, preocupacions professionals; s'obre un petit parèntesi a la quotidiana existència, i els ressorts psíquics, sempre en tensió, s'affluïxen temporalment, adquirint nou tremp per a seguir funcionant després amb redoblada energia.

Els llocs que'ns són habituals tenen quasi sempre, per a nosaltres, records desagradables. Aquí perdérem un allegat benivolgut, allà sofrírem un desengany d'amistat, en tal carrer passàrem una penosa malaltia, ens fracassà un negoci quan vivíem en aquell barri. A mida que sumem anys s'engruixeix aquest cúmulo de records tristos que's desperten sovint a la visió de tal o qual objecte. En les nostres passejades i en els nostres viatges mai topem amb aquestes que podríem nomenar fites negres de l'existència: sols vénen a la fantasia imatges fresques i agradables, i es desvetlla l'intel·ligència amb un renovament d'idees. Tot ens és nou i tot ens sembla erigit i creat per al nostre goig i la nostra satisfacció. Per això se solen veure sempre alegres i animades les colles d'excursionistes, i posseïdes d'un sà optimisme, malgrat que momentani, profitós per a l'esperit.

Aventatges són aquests que poden semblar d'ordre purament moral, i que amb tals consideracions ens apartem del punt de vista que'ns proposàvem; mes és ben lluny d'ésser així: l'alegría i l'expansió són elements indiscutibles de salut, i, sens caure en el materialisme, hem d'admetre que cos i esperit formen un tot homogeni, amb influència mutua i decisiva. Les emocions depriments i l'hipocondria fan decaure l'activitat de les funcions orgàniques; i, inversament, un esperit satisfet entona i reconforta els ressorts de la vida.

Sens moure'ns del terreny purament material, veurem així mateix com l'utilitat que pot reportar l'excursionisme no és menys positiva. En aquest concepte hem de considerar-lo com una forma de moviment, sotmès, per tant, a totes les lleis mecàniques i fisiològiques que regulen els exercicis físics.

L'activitat i el moviment són condicions d'existència: els orgues i aparells del nostre cos estàn fets per a actuar, cada un, dintre ses peculiars funcions; i del conjunt d'aquestes depèn la conservació de l'individu i de l'especie. Mes el nostre funcionalisme intern és, per dir-ho així, automàtic: sobre d'ell sols podem influir-hi d'una manera indirecta. L'activitat muscular, en canvi, està completament subjecta a la voluntat, i de nosaltres depèn activar-la o moderar-la. I, com que ella és precisament la que més influència té sobre tota l'economia en general, tenim així nosaltres a la mà un poderosíssim element de salut, com és l'exercici degudament regulat. Un dels

pares de la medicina va deixar escrit que l'home moderat en el menjar i el beure, i que dóna a l'exercici i al treball la part que a cada un correspon, pot ben passar-se de metges i medecines.

L'importancia higiènica de l'exercici ha sigut compresa en tots els temps. En els museus se conserven gran nombre de documents gràfics provinents de remotes civilitzacions i representant dances, jòcs, carreres i lluites que testifiquen com els exercicis corporals estaven ja en gran favor en èpoques llunyanes. Els gimnasos no són certament de creació moderna, i sense interrupció han vingut succeint-se fins a nosaltres.

En els dies presents veiem multiplicar-se a l'infinit les formes de l'activitat muscular, formant-se a diari associacions, l'objecte únic de les quals és el de conrear una determinada especialitat d'exercici. Citem sols la natació, l'esgrima, l'equitació, la pilota, el patinatge, ja de temps practicats, i els més moderns *foot-ball*, *tennis*, *polo* i *golf*, d'importació anglesa, per no fer la llista inacabable. Fugint dels sports, i amb aires més transcendents, s'han creat de poc temps ençà les institucions nomenades *de cultura física*. Tot un nou professorat ha sorgit per atendre aquesta nova branca de l'educació, de la qual han d'obtenir, sens dubte, un gran profit les generacions futures.

Ben lluny de nosaltres el voler escatimar mèrits a totes aquestes formes i aplicacions del moviment, d'un valor higiènic indiscutible. Creiem que la pràctica dels sports és utilíssima al jovent, i fins en altres edats, usats amb seny. Lloable ens sembla la gimnàstica rítmica, acompanyada o no de cants, i admirem l'erudició dels seus fundadors; però seguim veient en l'excursionisme una gran superioritat a tots els altres exercicis; i ho diem amb sinceritat, sens voler forçar l'argument en favor de la nostra tesi. Deixant apart els aventatges d'altre ordre que a la lleugera hem abans apuntats, té l'excursionisme en son favor el fet de no apartar l'home d'allò que és an ell més propi, i més adequat a la seva construcció anatòmica: de la marxa en estació vertical; moviment, entre tots, el més natural, i per al qual hem sigut especialment creats.

Cap exercici pot practicar-se que sobrepuji en aventatges a la marxa. Tot caminant no se sistematitza el moviment en un grupo determinat de muscles, sinó que tots sense excepció entren en activitat. Els flexors i els extensors de les extremitats inferiors són els que fan el principal treball; però es contreuen també, sens parar, els del tronc, els de l'espatlla i els del coll per mantenir l'equilibri del cos, i els braços se balancegen rítmicament per afavorir la progressió

cap endavant. L'intensitat de treball és desigual en les diverses regions del cos, però és proporcional al destí de cada una.

A l'home, que ha sigut creat per traslladar-se amb les cames, li interessa en primer terme tenir fortes aquestes, i res tant apropiat per a aconseguir-ho com exercitar la marxa, ja que és principi de biologia que la funció fa l'orgue. Amb trapecis, paral·leles i anelles s'obté, sens dubte, un gran desenrotllament i una gran força dels braços; mes aquesta gimnàstica, que'l Dr. Tissier qualifica amb molta raó de simiesca, i que'ns fóra, en realitat, preciosa si haguéssim de proveir a la nostra vida saltant d'un arbre a l'altre, com els quadrumans, té un interès secundari per a l'home, destinat a moure's sobre la terra. En totes les coses convé obrar amb lògica i no oblidar mai la nostra naturalesa.

Els sports pateixen, en general, d'exigir una gran violència, i en tot cas són útils únicament a gent jove o d'excursionista robustesa. Tenen, sens dubte, com ja hem dit abans, un valor higiènic no petit; però volen prudència i moderació, qualitats que no solen ésser atribuïdes dels sportistes, com ho proven els nombrosos accidents de que són víctimes.

Utilíssima és també la gimnàstica racional, especialment la que pot practicar-se sense aparells dins la propia cambra. Existeixen multitud de tractats explicatius de com ha de practicar-se, i en ells vénen descrits amb gran minuciositat el nombre i l'intensitat de les contraccions, flexions, inclinacions i extensions que s'han de fer en cada sessió. Tot està establert sobre una basa rigorosament científica, essent indiscutibles els bells resultats que dona la pràctica regular d'aquests mètodes. Pateixen, tant sols, d'una certa monotonía, havent de regonèixer's que cal una voluntat ferma i un esperit molt disciplinat per a seguir-los amb constància. Si amb ells no's persegueix un fi terapèutic concret, com el redreçament d'un esquelet o la correcció d'un vici articular, pocs són els que perseveren usant-los, essent molt de plànyer que així sigui, perquè tenen (i no'ns cansem de repetir-ho) un valor higiènic extraordinari.

L'excursionisme uneix en ell mateix tots els elements perquè resulti útil al mateix temps que pràctic: realitza aquell desitjat *utile dulci* de que ens parlava el vell Horaci. Es un exercici automàtic, sense esforç, sense violències: l'atenció va a tot lo extern, lliure de desplegar-se segons la fantasia, sens que per res hagi de concentrar-se en el moviment en ell mateix. Amb rares excepcions, convé a tot-hom, homes o dones, joves o vells, sens distinció de classes i temperaments; mes a qui aprofita d'una manera especialíssima és an aquells que,

per llur professió o manera de viure, menen una existència sedentària en excés, que és el cas en que es troben la majoria dels habitants de les ciutats. Amb una bona caminada es restableix l'equilibri entre nervis i múscles, se ventilen els pulmons, s'oxigena la sang i prenen nova activitat tots els processos nutritius. Per a l'home de bufet o de despatx una sortida al camp representa, físicament i moralment, una vertadera deslliurança.

Podríem seguir cantant molt temps encara les excel·lències de l'excursionisme, i entrar en detalls d'ordre tècnic, amb lo qual allargariem ultra-mesura els límits del nostre treball. El tema és inagotable, mes fatigariem la vostra atenció i ens apartaríem de la brevitat imposada per les circumstàncies.

La tasca fóra, no obstant, incompleta si després d'haver mirat la medalla per l'anvers no la giréssim del revers assenyalant els perills que menacen l'excursionista; que, si no hi ha cap cosa intrínsecament dolenta, tampoc se'n coneix cap de bona de la qual no's pugui fer mal ús.

Entre'ls devots de la muntanya són nombrosos els que cada any moren víctimes de llurs imprudències i temeritats. En les làpides dels cementiris de Chamonix, Zermatt i altres centres d'excursió pot llegir-se tota una sinistra literatura que testifica com les muntanyes són a voltes encisadores sirenes que's complauen sacrificant llurs enamorats.

Aquests desgraciats accidents són el costat trist del gran excursionisme, o excursionisme d'altura. Malgrat això, l'alpinisme (que així es nomena universalment, per ésser els Alps el lloc principal de son conreu) veu augmentar-se cada dia l'exèrcit dels seus entusiastes, lluitant a qui pot més en sang freda i gosadía.

Incomprensible resulta a molta gent aquesta exposició constant, un tal afany de desafiar el perill per pur gust i sens perseguir cap li utilitari directe: estimen que sols un sentiment de vanitat pot empènyer a les escalades difícils, i es resisteixen a creure que'ls grandiosos panorames de les grans altures puguin compensar els intensíssims esforços que cal fer per assolir-les. En bona lògica, precis és convenir que a tals raonaments no'ls manca un fons de raó; però ¿hem de reduir-nos, en conseqüència, a un excursionisme mans i anodí, privat de les grans emocions que desperta la lluita amb els obstacles naturals? No, certament: l'home, dotat, com tots els sers que alenen, de l'instint de conservació, estima, no obstant, el perill pel goig suprem de saber-lo vèncer. Sense un cert grau de gosadía, poc hauria avançat l'humanitat en son camí, i exclusivament al

coratge dels grans exploradors se deuen els descobriments geogràfics i el que tots els pobles del planeta formin una gran família. Al llançar-se de Saussure per les verges geleres del Mont-Blanc va obrir el camí dels grans cimats, on més tard s'han erigit observatoris, de fecundes resultats per a la ciència. Alpinista era l'islandès Thoroddsen, qui, desafiant perills i privacions, va donar una completa descripció i aixecà el mapa de la seva illa de glaç i foc; alpinista també l'alemany Stübel, qui restà deu anys a l'Equador i a Colòmbia vencent els 5,996 metres del Cotopaxi i deixant un acabat estudi d'aquella regió dels Andes, quasi desconeguda abans d'ell; a alpinistes se deuen encara les gran exploracions del Tibet i de la cordillera de l'Himalaya, que segueixen portant-se a cap en els nostres dies. Sols per aquests resultats fóra l'alpinisme mil voltes digne de lloança.

Altres raons d'entusiasme i admiració per la Naturalesa poden explicar l'atractiu que exerceixen les grans altituds. Qui mai les ha assolides no pot imaginar-se la sensació de salut completa que s'hi experimenta. Neix allí un gran sentiment de confiança en un mateix, un no sé què de satisfacció íntima inexplicable. Distintes vegades hem fruit d'aquestes emocions durant la nostra modestíssima vida d'alpinista, sentint-nos la gola nuada i els ulls humits al veure'ns voltats de pregons estimballs i dominant amb mirada d'àliga tota una mar de montanyes estesa als nostres peus.

Mes, si és cert que'l gran excursionisme de muntanya va acompanyat de greus perills, a la mà de l'home està el reduir-los al mínim, i an aquest bell resultat han de tendir els nostres esforços. Tot excursionista ha de mesurar ben bé els propis recursos abans de llançar-se a cap empresa: tal ascensió que per a aquest no és més que un jòc de nois, fóra una gran temeritat per a un altre. I aquí no cab donar cap regla, fóra la de mantenir-se dintre els límits que consentin les forces de cadascú, sens deixar-se portar mai d'un fals amor propi, que tant car pot costar.

Lo que ja sobrepassa els últims límits del bon sentit són les ascensions fantàstiques a que alguns s'entreguen, exposant estúpida-ment la vida sols per aconseguir notorietat entre quatre companys de club, tant mancats de bon sentit com ells mateixos. La cadena del Mont-Blanc, i especialment les agulles que s'adrecen entre les de Charmoz i Midi, són el principal teatre d'aquestes follies. Tots aquells agudíssims prismes de licorella polida, que cap presa ofereixen als peus ni a les mans, han sigut escomesos l'un darrera l'altre. Valent-se de tota mena d'enginys, i a costa d'esforços sobrehumans, alguns han sigut vençuts; mes moltes vegades els cossos destroçats dels temera-

ris ascencionistes han anat a tenyir de sang les geleres de la vall de Chamoni. Els que tal fan, no creiem que hagin de considerar-se com excursionistes : tot lo més se'ls pot acomparar a acróbates de circ eqüestre, i encara inferiors an aquests en quant practiquen llurs arriscats exercicis niciament, sense'l poderós justificant d'haver de guanyar-s'hi la vida.

Censura no menys severa mereixen, al nostre entendre, els concursos de montanya o proves de resistència entre guies professionals o entre senzills aficionats, an els quals, amb l'esquer d'un premi important, s'incita a recórrer una gran distància o guanyar un gros desnivell en el mínimum de temps possible. No veiem el resultat pràctic que puguin donar tals provatures, ni quina conseqüència es pot deduir de que un home, amb un esforç violent, faci en dues hores un camí que'n necessiti sis. S'explica la conveniència d'una carrera d'automòbils per fixar la màxima velocitat amb que es podria comptar en un moment donat, com interessa saber el límit de resistència d'un pont o el rendiment mecànic d'una màquina de vapor; però voler determinar el major rendiment de la màquina humana, apart de lo depressiu que resulta moralment, sols pot conduir a una seriosa exposició de la salut i de la vida dels infeliços que serveixen de material d'experimentació. Llegim en la *Revue des Jeux Scolaires* la descripció d'un concurs de guies celebrat a Caunterets pocs anys enrera. El guanyador va anar i tornar del Vignemale cobrint la distància de 58 kilòmetres i fent 2,585 metres d'ascensió vertical en cinc hores trenta-set minuts : un bon excursionista, degudament preparat, necessita de catorze a setze hores per a fer lo mateix. El concurs tenia un fi exclusivament científic i venia intervingut per metges; però acaben aquests declarant que tals esforços no poden repetir-se sens perill, i que, si els han utilitzat aquesta vegada amb un fi experimental, els repudien enèrgicament des del punt de vista sportiu i, sobre tot, educatiu. Res tenim d'afegir al comentari.

Deixant de banda aquestes que podríem nomenar *extralimitacions de l'excursionisme*, ens resta parlar encara de la fatiga, altre perill contra'l qual convé lluitar amb no menys energia. Els seus danys no solen ésser tant visibles ni aparatosos com els que produeix una caiguda, i per aquesta raó són potser més temibles, ja que no's té tanta cura en evitar-los.

El cansament, fins no passant de lleuger, té l'inconvenient de disminuir en una forta proporció els goigs de l'excursió : quan el cor batega fort, la respiració és anhelosa i la suor banya tot el cos, no està l'esperit en condicions de fruir els purs plaers de la montanya.

Si el caminant no escolta aquest primer avís i persisteix en forçar la marxa o allargar-la més d'allò que pot, la fatiga comença ja a a esdevenir perillosa : una desagradable sensació de capolament invadeix tots els membres, comença el mal humor, i sols domina l'obsessió d'arribar al terme de la jornada lo més aviat possible.

Els grans extrems de fatiga poden ésser motiu de greus trastorns, no corretgibles ja amb un senzill repòs. La congestió pulmonar, l'autointoxicació i l'inhibició nerviosa assetgen l'imprudent que no sab parar-se a temps, i pot molt ben succeir que una paràlisi de cor, i mort consegüent, siguin el trist final d'aquests desordres.

Per altre costat, res tant fàcil com evitar la fatiga : n'hi ha prou amb atènyer-se a les senzilles regles que l'experiència té dictades i demostrades com a bones, i que formen el dogma de l'excursionista experimentat i prudent.

No anar mai depressa : veus-aquí una regla que quasi les condensa totes. La marxa ha de venir sempre regulada per la respiració. Si aquesta s'accelera, s'ha de moderar aquella fins a tant que'ls moviments respiratoris reprenguin el ritme normal. Atenint-se an aquest precepte amb tot rigor, se poden fer les pujades sense un bri de fatiga, per dretes i llargues que siguin.

Les lleis de la mecànica ens ensenyen que la despesa d'energia en l'elevació d'un pes està en raó directa de la massa i inversa del temps. L'esforç d'un home sol és suficient per pujar una arca de ferro de 30 quintars adalt d'un quart pis. El torn de que es val per fer la maniobra no és més que un medi per repartir l'esforç en un temps llarg. El cas d'una persona pujant una costa és exactament el mateix : com més lentament ascendeixi, tant més petita és l'energia que consum; i, per molt sobtada que sigui aquella, la podrà pujar amb un mínimum de cansament allargant proporcionalment el temps que hi esmerci. El problema queda, així, reduït a despendre temps per estalviar força, o inversament. L'excursionista de seny ha d'ésser pròdig del primer i avar de la segona; que, encar que sigui cert que'l temps és or, les fonts de l'energia corporal tenen per a nosaltres un valor immensament superior al del metall noble.

I, encara que sembli una paradoxa, a la montanya s'avança més anant a poc a poc que depressa. Preguntat un cèlebre alpinista pel temps que calia per a fer una ascensió, respongué : « — Quatre hores si us ho preneu amb calma; sis si aneu depressa. » La raó és clara : el que corre s'ha d'aturar sovint per reprendre alè, i amb aquestes aturades successives perd més temps que no guanya amb les seves arrencades. Recordi's que'ls trens expressos arriben més

aviat no precisament perquè corrin, sinó perquè no fan parades.

El pas lent és encara més indispensable quan se transita per les altes regions. L'enrarinament de l'aire i la consegüent disminució d'oxigen que entra a cada inspiració es compensen amb una major amplitud dels moviments respiratoris. Se fa, sense adonar-se'n, una gimnàstica respiratoria continua, i a ella es deu principalment l'efecte tònic de la cura d'altitud. Però al mateix temps el ritme esdevé més ràpid, amb idèntic fi compensador, i la sofocació és imminent per poc que's precipiti la marxa.

Si les ascensions tenen un fi recreatiu no s'han d'emprendre com qui fa una tasca penosa, que cal portar a terme lo més depressa possible, sinó com un goig que és millor com més dura. Ens ve a la memoria, i la citem a propòsit, una ascensió que férem fa cinc anys al Breithorn de Zermatt en companyia del nostre consoci D. Artur Mora. A les tres de matinada sortíem del refugi Theodul, on havíem fet nit, i a la llum de les llanternes dels guies atacàvem pausadament la gran gelera que sense interrupció ens havia de conduir fins al cim. No'ns proposàvem ser-hi a cap hora fixa. Més tard o més aviat, això ens era indiferent : sols preteníem arribar-hi. Junt amb nosaltres abandonaren el refugi uns turistes alemanys; però amb tal delit emprehueren la pujada, que pocs moments després ja els havíem perdut de vista en la foscor de la nit. Dues hores més tard assolíem nosaltres el nomenat *plateau* del Breithorn, a 4,040 metres, amb la respiració tranquila, frescos i àgils com a la sortida. Allí trobàrem els alemanys mig ajaguts per la neu, sofocats, vermells i absolutament agotats de forces. Això sí : ens feren constar que ja feia molta estona que hi eren; mes allí els deixàrem encara, i sols tornàrem a veure'ls, lluny encara del cim, quan nosaltres ja en baixàvem.

Apart de la fatiga respiratoria, evitable amb una marxa ben regulada, l'excursionista pot ésser víctima del cansament muscular, fruit de les llargues caminades empreses sense la preparació deguda. Tots els exercicis volen una adaptació previa, i és una imprudència llançar-se de sobte a les grans excursions si no se'n té l'hàbit. Els guies alpins se neguen, amb raó, a conduir cap ascensió important si el viatger no vol subjectar-se a una seria de caminades preliminars, que poden durar alguns dies, quan se preté guanyar les grans altures.

Amb un treball d'adaptació previ i ben dirigit, o, com se sol dir, amb un bon entrenament, se poden portar a cap els més grans projectes sens que la salut se'n ressentí, ans obtenint-ne un vertader profit. Recomanem la lectura de l'obra *Mes étapes d'alpinisme*, de l'enginyer belga Mr. Lefebure, on explica tota la seva educació al-

pinista, mercès a la qual als seixanta-cinc anys complerts fa l'ascensió del Mont-Cervin, Mont-Blanc i la Jungfrau, entre moltes d'altres, no sols sense reportar-ne cap fatiga, sinó servint-li d'excel·lent preparació per dedicar-se als quefers ciutadans de l'hivern. Creiem que l'exemple no pot ésser més eloqüent.

L'habitució gradual a la montanya acaba per vèncer també la predisposició al vèrtig, altra incomoditat que pot assaltar a l'excursionista precisament en els llocs perillosos i quan més li convé el domini sobre ell mateix per no comprometre la seva estabilitat. Altre tant podríem dir del mal de montanya, efecte combinat de la rarefacció de l'aire i de l'agotament muscular i nerviós, com ha demostrat el nostre colega i consoci Dr. Font i Torné en un excel·lent treball. Salvant les predisposicions individuals, s'evita indefectiblement, com tots els accidents que venim ressenyant, amb una bona educació montanyenca.

L'excursionista previsor no ha de perdre de vista, encara, alguns altres punts, si vol treure de les seves correríes un efecte verament saludable. Els oratges i les baixes sobtades de temperatura són propis de l'alta montanya, i exposen a mullenes i refredats que poden tenir molt desagradables conseqüències. An aquell interessa, doncs, proveir-se d'una indumentaria apropiada, a la qual podrà donar la forma i el caient que vulgui, mentre li garantitzi una protecció eficaç contra aitals contingències.

Vigili també son règim alimentici, eviti els excessos gastronòmics, que'l ventrell ple entorpeix les cames, i guardi son àpat de resistència per a quan hagi fet el gros de la jornada.

I, finalment, si l'excursionisme reconforta l'home, bo és que aquest compti ja amb una certa fortalesa abans de entregar-s'hi. Sense un cor sà, sense uns pulmons íntegres, sols pot aspirar-se a modestes passejades. El que dubti dels seus medis vulgui's sotmetre's a un previ regoneixement, com si hagués d'ingressar en files; i, si el dictamen és desfavorable, renunciï per sempre més a les marxes penoses i a les ascensions elevades. No sols no hi trobarà la salut que li manca, sinó que s'arriscarà a deixar-hi la poca que li queda.

Senyors : Poques coses són tant d'envejar com la robustesa i la salut. Viure sense salut no és viure. Totes les activitats, totes les energies de l'home més emprenedor, minven i desapareixen davant la malaltia. Amb gran agudesia digué un autor que la salut era l'unitat preciosa que feia valer els zeros de l'existència. Tots volem viure sans, tots l'estimem, la salut; mes ¡amb quanta freqüència obrem com si fos la cosa més despreciable! Dolem-nos-en, d'aquest contrast,

i que un bon moment de reflexió ens faci veure els nostres errors i l'interès suprem que'ns consella rectificar-los. Per propria conveniència, per altruisme i pel bé general, hem d'acceptar i practicar tot allò que faci valer la vida, que la fortifiqui, l'allargui i la faci fecunda. Hem vist que l'excursionisme, que tants benifets acredita, pot ésser abundosa font de sanitat i fortalesa. Ell ens permet compensar el dèficit orgànic que'ns deixa la nostra existència d'homes civilitzats i actius. Aprofitem-lo, doncs, i practiquem-lo. Més encara: propaguem-lo. Així, a mida dels nostres medis, contribuirem a millorar la raça, a fer homes sans, útils a llur país i per als qui l'existència serà motiu de joia i no pesada càrrega; i així haurem complert amb la que ha d'ésser divisa de tot home de cor : servir a la patria i contribuir al benestar dels pobles.

He dit.

LLUÍS LLAGOSTERA

Primer Congrés de l'Art Cristià a Catalunya

EXPOSICIÓ DE CREUS

TAL com havíem anunciat, a darrers del mes d'octubre va celebrar-se a la nostra ciutat, a les sales del Palau de Belles Arts, el primer Congrés d'Art Cristià a la nostra terra. La Comissió Executiva, formada pels Srs. D. Josep Puig i Cadafalch, D. Josep M. Baranera, prevere; Josep Gudiol, prevere; César August Torras, Jeroni Martorell, Denis Renart, Joaquim Folch i Torres, Lluís Carreras, prevere; Josep Goday i Denis Cabot, va portar a cap tots els treballs d'organització, assegurant l'èxit del dit Congrés. Previament havia sigut publicat el programa científic com a guia dels congressistes que volguessin prendre part activa en les tasques del mateix, enumerant, encara que no limitativament, els punts més importants sòbres els quals podien desenrotllar-se els diferents temes i comunicacions objecte d'estudi o discussió.

En la sessió inaugural, celebrada el dia 26, l'Il·lm. Sr. Bisbe de Vich, Dr. Torras i Bages, va dissertar magistralment sòbres el tema *L'Ofici espiritual de l'art*, fent ús igualment de la paraula diferents personalitats. En les sessions consecutives foren ben nombrosos els senyors congressistes que presentaren importants i notabilíssimes comunicacions, objecte de la general atenció; celebrant-se

la sessió de clausura, el dia 30, amb un parlament de l'Il·lm. Sr. Bisbe de Barcelona, Dr. Joan J. Laguarda.

Com a actes propis del Congrés hem d'esmentar les visites a Sant Pau del Camp, al Museu Arqueològic del Parc, al monestir de Sant Cugat del Vallès, a la Catedral, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a l'Institut d'Estudis Catalans i al nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, a més d'una recepció a l'Ajuntament i un concert de música religiosa en el Palau de l'Orfeo Català.

El mateix dia de l'inauguració, va ésser oberta, com a complement de les tasques del Congrés, l'Exposició de Creus parroquials i de terme, la qual revestí igualment trascendental importància, mostrant en un vistós aplec lo molt i bo que tenim a Catalunya en aquest punt concret.

Allí, en formosa barreja, podíen admirar-se conjuntament notabilíssims exemplars originals, com les famosíssimes creus de Vilabertràn i Bagà, la de la nostra Seu, i moltes i moltes més que la majoria de parroquies i alguns particulars hi portaren. I per les parets de les espaioses sales hi havia fotogràficament reproduïdes una bona part de les moltes i interessants creus de pedra que tenim a Catalunya escampades per camins i fossars, ciutats i viles, erms i conreus, cridant l'atenció de tots els vianants.

I el nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, a la Secció Fotogràfica del qual va encarregar-se l'organització d'aquesta part de l'Exposició, hi feia, certament, un lluit paper, presentant la col·lecció més nombrosa i atraient. Els Srs. Roig, Parés, Sala, Cuyàs, Torras, Rocafort, Oliveras, Gaza, Miret, Bas, Salvany, Serra, Noll, Soler, Llorens, Fraginalls, Castellvell, i alguns altres consocis els noms dels quals sentim no recordar en aquest moment, hi prestaren llur valuosa cooperació exposant nombrosíssimes fotografies, entre les quals podria segurament fer-se una tria per servir de basa a una bona i completa col·lecció que constituís el catàleg gràfic de les creus de pedra a Catalunya. Hi prestaren també el llur valuós concurs els Centres Excursionistes de Vich i de Bages, l'Institut d'Estudis Catalans, la Junta de Museus i altres elements.

Dita Exposició, que estigué oberta alguns dies, va veure's molt visitada, essent objecte de general curiositat i de detingut estudi per part d'erudits i aficionats.

Havent-se'n ocupat, des de la premsa diària, diferents personalitats ben enteses en la matèria, i havent-hi en el nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA l'intenció de donar una conferència

sóbres aquest tema, ens limitem a donar compte d'aquesta Exposició, prescindint de tot estudi i tota crítica. La dita Exposició ha sigut una manifestació vera de lo molt que tenim a la nostra terra i que pot ésser objecte d'estudi i d'investigació. Estem segurs que'ls seus resultats seràn ben profitosos per a la general cultura de la nostra patria.

R. V. E.

L'OBRA DEL XALET-REFUGI D'ULL DE TER

EN el nombre prop-venent publicarem l'estat de comptes o liquidació general referent a la construcció del xalet-refugi d'Ull de Ter, junt amb una *Memoria* explicativa que la Junta Directiva del CENTRE EXCURSIONISTA ha encarregat a un dels nostres companys de redacció. Seguidament acabem de publicar la llista detallada de subscripció, continuació de l'insertada en el nostre número corresponent al mes d'octubre de 1908.

Suma anterior, 21,377'90 pessetes; Joan Teixidó, 50; Antón Teixidó i Masjoan, 25; Ricard Teixidó i Masjoan, 25; Ricard Moyà, 25; Josep Vila Claret, 25; Joan i Lluís Sistachs, 25; Antón Rigat, 25; Joaquim Ramis i Huguet, 25; Eloi Cuadrado i Joan Blanch, 10; Francesc Torrent i Boit, 10; Manel Ricart, 10; Francisco Blanch, 25; Antoni Pons i Henrich, 50; Llorenç Mata, 25; Viuda Rifà, 25; Eduard Coll, 50; Club Germania, 100; R. M., 2; Enric Batlló, 100; Frederic Batlló, 25; Eduard Domènech, 25; Antoni Gallardo, 50; Josep Salvany, 25; Josep Rogent, 25; Ateneu Barcelonès, 250; Bartomeu Trias, 50; Enric Mosell, 50; Josepa Vidal, viuda Robert, 25; subscripció del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de l'Indústria, 85; venda de postals, 7'80; Marc Rocamora Rosés, 25; Joaquim Serra, 5; Josep Grau, 2; Ramón Grau, 2; Josep Garriga, 25; Lluís Garriga, 50; Foment del Treball Nacional, 250; N. Cardona, 25; Manel Girona, 500; Successors de P. M. Calvet, 250; Joan Duràn i Espanya, 25; Amadeu Torner, 10; Joan Bracons, 25; Salvador Andreu, 100; Vicenç Ballesster, 50; Manel Porcar i Tió, 10; Centre Excursionista del Vallès, 166'05; Torneig de Foot-ball en 23 maig 1909, 90'35; Festival Sportiu en 24 abril 1909, 1,228'80; Leonci Cabrero, 50; Rafel Morató, 100; Josep d'Olano, 100; R. Miquel i Planas, 50; nova subvenció de l'Ajuntament de Barcelona, 1,976.

També s'han suscrit, per segona vegada, els senyors següents: Joaquim Casas Carbó, 100; Mn. N. Font i Sagué, 50; Lluís Guarro, 100; Carles Maurera, 50; Josep Carulla, 50; Joan Carulla, 50; Wifred Coroleu, 15; Miquel A. Fargas, 25; Josep Matheu, 50; Josep i Enric Collaso, 300; Alfons Par, 50; Pere Grau Maristany, 250; Bartomeu Mitjans, 100; Carles Jordà, 100; César A. Torras, 100; Francesc Codina, 25; Pere Basté, 25.

Antòn Amatller (llegat), 500.

Recaudació de quotes voluntaries entre'ls socis del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, 3,278'95, feta deducció de despeses de cobrança; Pilar i Josepa Savalls, 25; benefici en els abonaments del Cine Ideal, feta deducció de dues mil cinc centes pessetes per al refugi de la Renclusa, 3,647'30; nova liquidació de venda de postals, 2'20. Suma : 36,636'35 pessetes.

Havent-se deixat de cobrar 84 pessetes, resulta un total recaudat de pessetes 36,552'35, de les quals deduït 770'71 pessetes p r despeses dels Festivals celebrats en el Palau de Belles Arts, resulta un producte líquid de pessetes 35,781'64 a destinar a l'obra del xalet-refugi d'Ull de Ter.

Durant el darrer estiu s'ha vist molt concorregut aquest xalet-refugi, demostrant pràcticament les seves conveniència i utilitat. A principis de temporada van terminar-se les obres de reparació i quitranatge empreses l'any passat, les quals han donat excel·lent resultat, apareixent avui el nostre xalet d'Ull de Ter en estat de completa conservació, com ha pogut ésser comprovat per tots els viants i excursionistes que l'han visitat durant l'última temporada d'estiu. A darrers de setembre va tancar-se el xalet, donant-se per acabada la temporada estiuenca.

NOVES

EL XALET-REFUGI DE LA RENCLUSA. — Durant aquest estiu s'han représ i continuat amb tota activitat les obres de continuació d'aquest gran xalet que'l nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA està edificant al peu de la gran serralada pirenenca, sota'l massiç de les Montanyes Maleïdes, en substitució de l'humil barraca que fins ara ha vingut prestant els seus serveis als excursionistes que visiten aquells alterosos llocs. Sens perjudici de parlar-ne més detingudament un altre dia, ens limitarem avui a dir que, sota la personal i continua direcció del nostre company Juli Soler i Santaló, s'han portat a cap, amb impuls extraordinari i profitant el temps tot lo possible, les obres cabdals d'aquesta construcció, deixant-la en estat de poder-se acabar el vinent estiu per poc que'l temps sigui favorable.

Durant la passada temporada van ésser molt visitades dites obres de construcció, mereixent les generals lloances. També les han mereïdes per part de moltes revistes i publicacions que se n'han ocupat.

NOU HOTEL ALS PIRENEUS. — A la deliciosa vall de Font Romeu, i rodejat d'aquelles formoses bosqueries que la poblen, va inaugurar-se, a darrers de juliol, un important i vistós hotel amb unes duescentes habitacions i amb

tot el confort que exigeix la vida moderna. L'existència d'aquest hotel facilitarà en gran manera les excursions per aquella interessant encontrada, i les ascensions al massís de Querlit, un dels més importants de tot el Pirèneu oriental.

Amb constant comunicació amb la propera estació d'Odelló en la via del ferro-carril elèctric que vorejant la Tet va de Vilafranca de Conflent a la Cerdanya, és un bon centre d'excursions per a ambdues Cerdanyes i les altes serralades que les enclouen; i per sa situació alterosa, prop dels 1,800 metres sobre'l nivell de la mar, serà, a l'hivern, lloc ben a propòsit per a sports de neu, reunint tots els aventatges que poden demanar-se.

Durant l'estiu darrer s'és convertit ja Font Romeu en centre d'alta societat, veient-se especialment concorregut per gent de la nostra capital.

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÀN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES D'AGOST

TEMPERATURES (A L'OMBRA)				PRESSIONS BAROMÈTRIQUES A 0° I AL NIVELL DE LA MAR	
MITGES MENSUALS		MÀXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA
17°.c8	16°.50	33°.1 (dia 26)	5°.9 (dies 10, 22)	765'99 mm.	766'59 mm.

ESTAT DEL CEL.	{ Dies serens . . . 10 » nuvolosos. . . 13 » coberts . . . 8	8 m.	9	8 t.	Dies de pluja . . . 13 » de rosada. . . 1 » de boira . . . 8 » de tempestat. 6
		»	7	»	
		»	15	»	
		»	»	»	

HUMITAT RELATIVA		NÚVOLS		NUVOLOSITAT	
MITGES MENSUALS		CLASSE DOMINANT		MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA
73'80	76'35	CIRRUS	CIRRO-CÚMULUS	4'74	6'35

VENT		
DIRECCIÓ DOMINANT		VELOCITAT: EN 24 HORES
8 MATÍ	8 TARDA	MITJA MENSUAL
N E.	N E.	83'734 kms.

TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 34'4 mm.

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE SETEMBRE

TEMPERATURES (A L'OMBRA)				PRESSIONS BAROMÈTRIQUES A 0° I AL NIVELL DE LA MAR			
MITGES MENSUALS		MÀXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS			
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA		
13° 10	12° 71	30° 6 (dia 3)	2° 5 (dies 18, 20, 22)	764'74 mm.	765'00 mm.		
ESTAT DEL CEL.				Dies serens . . . 5 8 m. » nuvolosos. 18 » 10 » » coberts. . . 7 » 11 »		Dies de pluja . . . 16 » de rosada. . . 5 » de boira . . . 8	
HUMITAT RELATIVA		NÚVOLS		NUVOLOSITAT			
MITGES MENSUALS		CLASSE DOMINANT		MITGES MENSUALS			
8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA		
73'80	79'33	CIRRUS	NIMBUS	5'56	5'73		
TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 104'7 mm.				VENT			
				DIRECCIÓ DOMINANT		VELOCITAT: EN 24 HORES	
				8 MATÍ	8 TARDA	MITJA MENSUAL	
				SE.	NE.	83'549 kms.	

J. S. S.

NOTA.—Junt amb aquest número repartim el darrer full del nostre folletí *Lo Palau Reyal y la obra de la Seu, regnant Martí I*, del Sr. Carreras i Candi. En els números successius del vinent any publicarem, en forma igual de folletí apart, els altres treballs oferts, que completaran el cicle de conferencies i articles sòbres la nostra Catalunya en temps del rei Martí l'Humà.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA i la Direcció del BUTLLETÍ deixen íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.